

Uitbreiding dienstenstatistieken

*Resultaten speerpuntproject
Handel en diensten 2006*

Projectteam

*Mieke Berends-Ballast
Gusta van Gessel-Dabekaussen
Jessica van Melis
Mathijs Jacobs
Noortje Urlings*

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2003–2004	= 2003 tot en met 2004
2003/2004	= het gemiddelde over de jaren 2003 tot en met 2004
2003/'04	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2003 en eindigend in 2004
2003/'04–2003/'04	= boekjaar enz., 2003/'04 tot en met 2003/'04

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair beheer

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€0,50 per minuut)
Fax: (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax: (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2007.
Vereenvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

ISBN: 978-90-357-1547-9

Inhoud

Voorwoord	5
Samenvatting	6
1. Inleiding	7
2. Achtergronden	8
2.1 De rol van diensten in de economie	8
2.2 Beleidsvragen	9
2.3 Internationale ontwikkelingen	11
3. Informatiebehoefte en lacunes	12
3.1 Inkadering en rubricering	12
3.2 Geraadpleegde statistiekgebruikers en hun wensen	13
3.3 Reeds beschikbare informatie en voorziene verbeteringen	13
3.4 Resterende lacunes	13
4. De aanpak van anderen	15
4.1 Voorbeelden van goed toegankelijke publicaties	15
4.1.1 Frankrijk	15
4.1.2 Canada	16
4.2 De Deense werkwijze	16
4.3 Ontwikkelingen bij de EU en OECD	18
4.3.1 Europese Unie	18
4.3.2 OECD	19
4.4 Conclusies	19
5. Gebruik van secundaire bronnen	20
5.1 Mogelijkheden van secundaire bronnen	20
5.2 Beschrijving van een aantal secundaire bronnen	21
5.2.1 BTW-registratie	21
5.2.2 Registraties in het kader van Walvis	22
5.2.3 Winstaangifte-registratie (WiA)	22
5.2.4 Nederlandse Taxonomie Project (NTP)	23
5.3 Brancheorganisaties en consultancybedrijven	24
5.4 Oplossingen	24
5.5 Conclusies	26
6. Primaire waarneming	27
6.1 Resterende lacunes oplossen door primaire waarneming	27
6.2 Consequenties voor de lastendruk	29
6.3 CBS ontwikkelingen in de primaire waarneming	29
6.4 Conclusies	30
7. Presentatie van de informatie	31
7.1 Dienstenmonitor	31
7.2 Themapagina dienstverlening	32
7.3 Web(magazine) artikelen	32
7.4 Overzicht dienstverlening	33
7.5 Verwevenheid Industrie en Dienstverlening	33
7.6 Meso-macro aansluiting	33
7.7. Conclusies	33
8. Vervolgprojecten	34
8.1 Deelproject Commerciële dienstverlening 2007	34
8.2 Deelproject Handel 2007	35

8.3	Deelproject Vervoer 2007	36
8.4	Deelproject Quartaire sector 2007	36
8.5	Deelproject International Sourcing 2007	37
8.6	Overig	38
8.7	Vooruitblik	38
	Conclusies en aanbevelingen	40
	Literatuur	41
	Begrippenlijst	42
	Bijlage 1. Overzicht van de lacunes	43
	Bijlage 2. Denemarken	48
2.1	Registerinformatie	48
2.2	Deense statistieken	50
2.3	Extra onderzoeken	51
	Bijlage 3. Secundaire bronnen	53
3.1	BTW-onderzoeken binnen het CBS	53
3.2	SBI-classificatie bij EWL-enquête	54
3.3	BTW-outputvariabelen	55
3.4	WALVIS-outputvariabelen	56
3.5	WiA-outputvariabelen	58
	Bijlage 4. Presentatie	63
4.1	Eerste uitbreiding van de dienstenmonitor	63
4.2	Meso-macro aansluiting	64

Voorwoord

Nederland heeft zich ontwikkeld tot een echte diensteneconomie. Ruim tachtig procent van de werknemers werkt in de handel en dienstverlening, en daar wordt ook bijna drie kwart van de omzet en de toegevoegde waarde gegenereerd. Toch ligt het accent in het statistiekprogramma nog steeds op de traditionele sectoren van de economie: de landbouw, de industrie en de bouwnijverheid. Daarom is één van de speerpunten in het meerjarenprogramma van het Centraal Bureau voor de Statistiek het verbreden en verdiepen van de statistieken van handel en dienstverlening.

Dit speerpuntproject is begin 2006 gestart met het in kaart brengen van de informatiebehoefte. Daarbij is gebleken dat de externe en interne klanten geen extravagante eisen stellen. Een deel van de wensen kan vrijwel meteen worden opgelost door het beschikbare materiaal anders te ordenen en beter toegankelijk te maken. Een ander deel wordt op redelijk korte termijn opgelost doordat al voorbereidingen zijn getroffen – deels in Europees verband – om de dienstensector beter te kunnen beschrijven. Het resterende deel van de wensen kan alleen worden opgelost door de statistiek uit te breiden, hetzij op basis van administratieve data, hetzij door enquêtering bij bedrijven, hetzij door een combinatie van beide.

In dit rapport worden de resultaten van het werk in 2006 gepresenteerd en de plannen voor 2007 kort weergegeven. Het volledige projectplan is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Medio 2007 zullen de plannen voor 2008 worden voorgelegd aan de CBS-directie. Voorzien is dat het project tot en met 2009 doorloopt.

Het is de bedoeling dat dit rapport verhelderend en informatief is voor externe en interne klanten. Mochten er vragen zijn, dan zal ik die graag beantwoorden, en als u op- en aanmerkingen of suggesties hebt, hoop ik dat u die wilt doorgeven.

Mieke Berends-Ballast
Projectmanager Handel en diensten
e-mail: mbrs@cbs.nl

Samenvatting

In dit rapport zijn de resultaten samengevat van de werkzaamheden van het projectteam Handel en diensten in het jaar 2006. Het project Handel en diensten is een speerpunt in het meerjarenprogramma van het CBS, en is erop gericht de statistische informatie over handel en dienstverlening te verbreden en te verdiepen.

Dat is nodig omdat vanuit beleid en wetenschap vragen worden gesteld over de vooruitzichten voor groei en werkgelegenheid, nu de Nederlandse economie steeds meer een diensteneconomie wordt. Men maakt zich zorgen over de innovativiteit en de productiviteitsgroei, nu steeds meer productieve activiteit verdwijnt naar Oost-Europa en Azië.

De informatiebehoefte van externe en interne klanten op het terrein van handel en dienstverlening is in kaart gebracht. Daarbij heeft het accent gelegen op de commerciële dienstverlening¹⁾, andere onderdelen van de dienstverlening komen in de komende jaren uitgebreider aan bod. Gebleken is dat aan een deel van de wensen reeds wordt voldaan: de gevraagde informatie staat op de CBS-website, maar is niet voor iedere gebruiker gemakkelijk te vinden. Daarom zijn er als toelichting ook een aantal voorbeeldtabellen op deze site geplaatst. Verder wordt aanbevolen de CBS-website verder te verbeteren.

Een ander deel van de wensen gaat in de nabije toekomst worden vervuld. In Europees verband is de laatste jaren gewerkt aan het beter in kaart brengen van de dienstensector, door middel van herziening van een aantal statistiekverordeningen (NACE, SBS en STS) die binnenkort van kracht wordt. Vanaf het statistiekjaar 2008 komen daardoor resultaten van de productiestatistiek op 4-digit-niveau van de nieuwe, uitgebreidere SBI beschikbaar.

Wat overblijft, zijn de echte lacunes in de informatiebehoefte. Aangegeven is hoe deze door gebruik van secundaire bronnen of door extra enquêtering bij bedrijven kunnen worden opgelost. Er blijft een beperkt aantal lacunes over, dat alleen door extra vraagstelling kan worden opgelost. Enquêtering van financiële gegevens kan voor een belangrijk deel worden vervangen door inzet van secundaire bronnen. Daardoor ontstaat ruimte om lacunes op te lossen en de statistische informatie uit te breiden, terwijl toch de administratieve lastendruk voor het bedrijfsleven lager wordt.

De projectgroep heeft in de loop van dit jaar gebruik gemaakt van de kennis en expertise van statistische bureaus in andere landen. Met name de collega's van Danmarks Statistik hebben veel ervaring met het gebruik van belastinggegevens in de economische statistiek en zijn graag bereid hun ervaring te delen. Ook bij vervolgprojecten kan het CBS veel van de buitenlandse zusterinstellingen leren.

¹⁾ Daaronder wordt hier verstaan de SBI's 50 (Autobranche), 55 (Horeca), 70-74 (Zakelijke dienstverlening) en 93 (Overige dienstverlening).

1. Inleiding

In het meerjarenprogramma 2004–2008 van het CBS is geconstateerd dat de statistieken over handel en dienstverlening aanzienlijk minder ver zijn ontwikkeld dan die over goederenproductie en transport. De informatie over het productieproces, over de voortgebrachte producten en de informatie over prijzen en volumina schiet voor onderdelen van de handel en dienstverlening nog tekort. Dienstverlening is een belangrijke economische activiteit geworden: het aandeel van de dienstverlening in het binnenlandse product en in de werkgelegenheid is inmiddels tot respectievelijk ruim 70 procent en ruim 80 procent opgelopen. Voor beleid en wetenschap is het de vraag of een economie die in toenemende mate op handel en diensten drijft voldoende innovatief kan blijven, voldoende arbeidsproductiviteitsstijging en daarmee voldoende economische groei kan genereren. Ook in Europees verband is reeds aangegeven dat er meer aandacht moet komen voor de statistieken van de dienstverlening. Dat is van des te groter belang gezien de dynamiek in de verschillende branches binnen de dienstverlening en de diversiteit van de sector. De afgelopen jaren zijn onder invloed van ICT en andere innovaties wezenlijke veranderingen in het productieproces opgetreden, waarover nog onvoldoende statistische informatie beschikbaar is.

Na uitgebreide consultatie van externe belanghebbenden (zie de CBS-publicatie: Sturen op statistieken) zijn in het meerjarenprogramma voorstellen voor programmavernieuwing gedaan, de zogenaamde speerpunten. Het speerpunt 'Verbreiding en verdieping van de statistieken van handel en diensten' wordt uitgevoerd in het project *Handel en diensten*. Dit omvat een herbezinning op het totale pakket aan statistieken op dit terrein.

In de volgende paragrafen wordt aangegeven vanuit welke vragen van beleid en wetenschap de behoefte aan statistische informatie afkomstig is. Van de wensen op dit terrein is een inventarisatie gemaakt, en deze worden geconfronteerd met de beschikbare reguliere statistieken en de toekomstige ontwikkelingen daarin. Resultaat is een overzicht van de resterende echte lacunes. Nagegaan is in hoeverre deze opgelost kunnen worden door gebruik te maken van secundaire bronnen, en in hoeverre aanpassing van de primaire waarneming nodig is.

Omdat een deel van de informatievraag kan worden opgelost door de toegankelijkheid van reeds beschikbaar materiaal te verbeteren is ook een paragraaf gewijd aan de presentatie van de gegevens. Tenslotte zijn de vervolprojecten voor het jaar 2007 beschreven.

2. Achtergronden

Om de informatiebehoefte goed te kunnen inschatten is het nodig te weten vanuit welke achtergronden deze is ontstaan. Daarom is vanuit de economische literatuur nagegaan welke rol diensten in de economie vervullen en hoe de dienstensector zich heeft ontwikkeld in de loop der tijd. Ook is de invalshoek van het beleid bekeken, zowel op Europees als op nationaal niveau. In publicaties van internationale organisaties (met name OECD en Eurostat) wordt duidelijk gemaakt hoe de diensteneconomie zich heeft ontwikkeld, welke kwantitatieve informatie al beschikbaar is en welke nog ontbreekt.

2.1 De rol van diensten in de economie

De traditionele bedrijfstakken landbouw, industrie en bouwnijverheid hebben lange tijd centraal gestaan in de economische wetenschap en in de statistiek, omdat in die bedrijfstakken tastbare producten worden voortgebracht: graan, vlees, auto's en huizen zijn daar voorbeelden van. In het productieproces worden grondstoffen omgevormd tot eindproducten, door gezamenlijke inzet van de productiefactoren arbeid en kapitaal, en eventueel nog met behulp van energie en andere hulpstoffen.

Daarnaast heeft altijd een dienstensector bestaan die geen tastbare producten voortbracht, maar die diensten verleende aan producenten en consumenten: vervoer, advies, uitleen van arbeid en kapitaal, verzorging, opleiding en handel zijn daar voorbeelden van. In het productieproces van dienstverlening worden vaak niet of nauwelijks grondstoffen gebruikt, maar ook hier worden de productiefactoren arbeid en kapitaal gezamenlijk ingezet en ook hier wordt vaak gebruik gemaakt van energie en andere hulpstoffen.

Veel diensten worden tegelijkertijd geproduceerd en geconsumeerd (voorbeelden: college geven en beluisteren, blindedarmoperatie uitvoeren en ondergaan). Essentieel is ook vaak de vertrouwensrelatie tussen de afnemer en de leverancier van de dienst (voorbeelden: advocaat, chirurg). Door de ontwikkeling van de informatietechnologie worden veel diensten tegenwoordig in fysieke producten ingebouwd, waardoor ze ook fysiek opgeslagen, vervoerd en geleverd kunnen worden (bijvoorbeeld software op een Cd-rom en het college op DVD).

In schema 1 zijn de categorieën weergegeven die in de Standaard Bedrijfsindeling (de SBI) voor de handel en dienstverlening worden onderscheiden. Deze indeling zoals die in de officiële statistieken internationaal wordt gehanteerd voorziet erin dat statistiekgebruikers hun eigen aggregaten samenstellen.

Schema 1
Handel en dienstverlening: onderscheid in categorieën

Omschrijving	SBI
Reparatie van consumentenartikelen en handel	
Handel in en reparatie van auto's en motorfietsen; benzineservicestations	
Groothandel en handelsbemiddeling (excl. auto's en motorfietsen)	51
Detailhandel en reparatie t.b.v. particulieren (excl. auto's, motorfietsen en motorbrandstoffen)	
Horeca	55
Vervoer, opslag en communicatie	60-64
Financiële instellingen	65-67
Verhuur van en handel in onroerend goed, verhuur van roerende goederen en zakelijke dienstverlening	
Verhuur van en handel in onroerend goed	70
Verhuur van transportmiddelen, machines en werktuigen e.d.	71
Computerservice- en informatietechnologiebureaus e.d.	72
Speur- en ontwikkelingswerk	73
Overige zakelijke dienstverlening	74
Overheid	75
Onderwijs	80
Gezondheids- en welzijnzorg	85
Milieudienstverlening, cultuur, recreatie en overige dienstverlening	90-93
Particuliere huishoudens met personeel	95
Extra-territoriale lichamen en organisaties	99

Inmiddels is in Nederland – en overigens ook elders in de westerse wereld – de dienstensector van groot belang geworden. Meer dan 70 procent van het bruto binnenlands product wordt er verdiend, en ruim 80 procent van de beroepsbevolking vindt er een baan. Dat betekent dat de Nederlandse economie sterk afhankelijk is geworden van de dienstensector en dat de economische groei sterk door de dienstensector wordt bepaald. Volgens Baumol (1967) is het een probleem dat teveel arbeid trekt naar de dienstensector, terwijl de arbeidsproductiviteit in de dienstensector maar weinig stijgt. In de industrie worden naar zijn inzicht voortdurend technologische innovaties doorgevoerd die leiden tot verhoging van de arbeidsproductiviteit en die daardoor economische groei mogelijk maken. In de dienstensector bestaan die mogelijkheden veel minder, daar heeft technische vooruitgang alleen tijdelijke effecten. Later onderzoek door Baumol, Blackman en Wolff (1985) heeft uitgewezen dat dit echter zeker niet voor alle soorten diensten geldt. Bovendien maakt het veel uit of finale diensten of intermediaire diensten worden geleverd; de levering van intermediaire diensten laat een goede productiviteitsgroei zien, blijkt uit onderzoek van Oulton (1999) en Fixler en Siegel (1999). Wellicht is de situatie in de zestiger jaren ook niet goed vergelijkbaar met die aan het einde van de twintigste eeuw.

Uit OECD-onderzoek door Wöfl (2005) blijkt dat vooral transport, opslag, communicatiediensten en financiële diensten bijdragen tot productiviteitsgroei. In die onderdelen van de dienstensector vindt zij een hoge kapitaal/arbeid-ratio en veel toepassing van innovaties, waaronder IT. Daarentegen zijn onderwijs en zorg zeer arbeidsintensief en deze diensten hebben duidelijk minder groeipotentieel. Overigens is het de vraag of het overheidsbeleid erop gericht is – of zou moeten zijn – dat in het onderwijs en in de zorg de arbeidsproductiviteit evenzeer stijgt als in de rest van de economie.

De effecten op productiviteit van de inzet van ICT zijn veelvuldig bestudeerd. In de zeventiger en tachtiger jaren bleek uit onderzoek dat investeringen in ICT geen of zelfs negatieve effecten hadden op de productiviteit. Deze 'productivity paradox' is naderhand ontzenuwd; Pilat (2004) geeft een goed overzicht en komt tot de conclusie dat verder onderzoek vooral met microdata zal moeten worden uitgevoerd.

2.2 Beleidsvragen

In 2000 heeft de Europese Raad besloten economische groei en werkgelegenheid in Europa krachtig te gaan stimuleren en de Europese economie de meest competitieve ter wereld te maken. Deze Lissabon-strategie is inmiddels verder uitgewerkt. Voor Nederland is in 2004 door de ministers van Economische Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid de nota 'Kiezen voor groei' uitgebracht. Begin 2006 is onder verantwoordelijkheid van het kabinet een Nationaal Hervormingsprogramma 2005–2008 opgesteld; de lagere overheden hebben hieraan bijgedragen via de reguliere overlegorganen en de sociale partners hebben hun bijdrage in een afzonderlijk rapport van de Stichting van de Arbeid beschreven. In het Nederlandse Nationale Hervormingsprogramma wordt aangegeven hoe Nederland scoort op de short list van 14 structurele indicatoren, in vergelijking met het EU-25 gemiddelde en het gemiddelde van de eurozone. De Europese Commissie en de Europese Raad zijn overeengekomen deze lijst van 14 indicatoren te hanteren om de voortgang van de Lissabonstrategie te monitoren.

In de evaluatie die de Europese Commissie in januari 2006 publiceerde (onder de titel: Time to move up a gear) concludeert zij dat het Nederlandse Hervormingsprogramma helder en coherent is. Als sterke kanten worden genoemd: de initiatieven om de administratieve lasten voor het bedrijfsleven te beperken, de maatregelen om financiële prikkels te verhogen voor mensen met een uitkering, en de inspanningen om de leeftijd waarop mensen uit het arbeidsproces stappen te verhogen. De Commissie signaleert ook verbeterpunten: zo wordt aangegeven dat extra maatregelen nodig zijn om het aantal werkuren van parttimers uit te breiden en dat meer inspanningen nodig zijn om de toegang van etnische minderheden tot de arbeidsmarkt te bevorderen.

Recent is door medewerkers van het Centraal Planbureau doorgerekend wat het effect zou zijn op de economische groei, als een aantal van de belangrijkste Lissabon-

doelstellingen daadwerkelijk zou worden bereikt (Gelauff en Lejour (2006)). Zij komen tot de conclusie dat voor meer dan een decennium de economische groei en de groei van de werkgelegenheid jaarlijks minstens 0,8% hoger zouden zijn dan zonder extra inspanningen om deze doelen te bereiken. Dat betekent dat de Lissabondoelstellingen inderdaad een veelbelovend perspectief bieden. De onderzoekers geven overigens aan dat zij de kosten om deze doelen te bereiken niet volledig in de berekeningen hebben kunnen meenemen, en dat het niet waarschijnlijk is dat de doelstellingen al in 2010 werkelijk worden bereikt.

In hun analyse hebben zij de volgende doelstellingen meegenomen:

- **Werkgelegenheid:** 70% van de bevolking van 15–64 jaar moet in 2010 minstens een parttime baan hebben;
- **Human capital** (doelen voor 2010, gemiddeld voor de EU):
 - Het percentage vroegtijdige schoolverlaters moet terug naar 10% of lager;
 - Minstens 85% van de 22-jarigen moet minstens een middelbaar schooldiploma hebben;
 - Vergeleken met 2000 moet het percentage 15-jarigen dat niet kan lezen of schrijven met 20% zijn gedaald;
 - Minstens 12,5% van de volwassen beroepsbevolking (25–64 jaar) moet deelnemen aan een vorm van 'lifelong learning';
 - Het totale aantal afgestudeerden in wiskunde en natuurwetenschappen moet tenminste met 15% zijn toegenomen, en de onbalans tussen mannen en vrouwen daarin moet zijn afgenomen.
- **R&D:** De uitgaven aan research en development moeten in 2010 tot 3% van het BBP zijn gestegen.
- **Interne markt voor diensten:** De belemmeringen voor handel in diensten moeten worden weggenomen. Er bestaan nog teveel belemmeringen voor de vrije vestiging van dienstverleners en voor het vrije verkeer van diensten. Dit uit zich in administratieve lasten en extra kosten voor bedrijven die over de grens diensten aanbieden, zoals overdreven vergunningvereisten, dubbele sociale lasten, verschillen in handhaving en gebrek aan transparante informatie. De invoering van de dienstenrichtlijn die hierin verbetering moet brengen is recent weer dichterbij gekomen, doordat de Europese Commissie het alternatieve voorstel van het Europese parlement grotendeels heeft overgenomen. Het oorspronkelijke voorstel dat in 2004 is uitgewerkt (de zogenaamde Bolkesteinrichtlijn) ging verder, maar bleek op veel verzet te stuiten.
- **Administratieve lasten:** Afgesproken is dat deze moeten worden verminderd. Concrete kwantitatieve doelen kunnen nog maar moeilijk worden gesteld, omdat in de meeste landen geen of heel weinig informatie bekend is over de administratieve lasten; Nederland is in dat opzicht een uitzondering.

In Nederland is het bereiken van voldoende economische groei een voortdurend punt van zorg. In de jaren 2001 en 2002 is de economische groei laag tot zeer laag geweest, in de jaren daarna liet de economie een voorzichtig herstel zien. Recent spreekt het Centraal Planbureau van een robuuste economische groei (Mellens en Verbruggen, 2006). In kringen van beleid en wetenschap maakt men zich ongerust over de effecten op de Nederlandse economie van de voortgaande offshoring van productie en werkgelegenheid naar het buitenland. Sinds dit niet meer alleen laagwaardige arbeid betreft, maar bijvoorbeeld ook researchlaboratoria van Nederlandse bedrijven in Azië worden gevestigd, vraagt men zich af of een land als Nederland, dat het steeds meer van de handel en de dienstverlening moet hebben, op termijn voldoende groeipotentieel zal behouden. Dat is mede afhankelijk van de toepassing van innovaties en het effect daarvan op de arbeidsproductiviteit.

Omdat niet alleen industriële productie, maar ook dienstverleningsactiviteiten door Nederlandse bedrijven naar het buitenland worden verplaatst en door buitenlandse bedrijven in Nederland worden aangeboden zal het Nederlandse bedrijfsleven het steeds meer moeten hebben van sterk gespecialiseerde productie en dienstverlening.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) heeft in 2003 in het rapport 'Nederland handelsland' de gevolgen van mondialisering en informatisering voor de positie van Nederland als handelsnatie geschetst. Zij ziet hierin kansen om de Nederlandse handel, die als motor van de economische groei fungeert, te versterken, maar

wijst ook op mogelijke bedreigingen. In het rapport geeft de WRR adviezen voor overheidsbeleid met betrekking tot voorlichting, kennis, onderwijs en juridische zaken.

2.3 Internationale ontwikkelingen

In 2003 heeft de Europese Commissie een economische analyse van het belang van diensten (inclusief handel) voor de Europese economie gepubliceerd. Zij komt tot de conclusie dat diensten een dominante rol hebben in de economie van de Europese Unie. In de waardeketen van alle ondernemingen, ook andere dienstenbedrijven, zijn zij een belangrijke rol gaan spelen. Bovendien ontstaan voortdurend nieuwe soorten diensten. Naast beleidsaanbevelingen met betrekking tot de dienstenrichtlijn wordt in deze studie ook een overzicht gepresenteerd van de behoefte aan statistische gegevens over de dienstensector.

Vervolgens is in 2004 een workshop georganiseerd door DG Enterprise en Eurostat, onder de titel 'Services sector statistics – future needs and possible answers'. Rubalcaba (2004) heeft daar een concreet overzicht gegeven van de lacunes in de dienstenstatistieken. Hij focust sterk op innovatie, en heeft voorstellen gedaan waardoor innovatie in de diensten beter kan worden gemeten.

Eveneens in 2004 is een OECD workshop gehouden over dienstenstatistieken. Daarin is de interactie tussen de verschillende sectoren van de economie aan de orde geweest, en de vraag hoe deze gemeten kunnen worden. Verschillende methoden voor het meten van de output en de productiviteit van de dienstensector zijn eveneens besproken; daarbij is vooral de detailhandel onder de loep genomen. Ook zijn verschillen in productiviteit op microniveau (firm-level) bestudeerd. Giovannini en Cave (2005) geven een lijst van wensen en meetproblemen.

Door de OECD is daarna ook nog veel werk verzet. Wöfl (2005) geeft een gedetailleerd en kwantitatief overzicht van de diensteneconomie in de OECD-landen, en een degelijke theoretische en empirische onderbouwing van de mogelijkheden voor productiviteitsgroei in de verschillende onderdelen daarvan. Giovannini en Cave (2005) focussen op de beschikbaarheid van statistische informatie; zij constateren dat er nog veel werk te doen is. Weliswaar zijn er op veel onderdelen al methodologische richtlijnen, maar deze worden nog niet overal daadwerkelijk toegepast. Gebleken is bovendien dat de richtlijnen nog ruimte laten voor verschillende interpretatie, zodat cijfers over de ontwikkeling van de toegevoegde waarde in de dienstensector en economische groeicijfers niet zonder meer vergelijkbaar zijn. Ontwikkeling van preciezere richtlijnen en 'best practices' door de nationale statistische bureaus, Eurostat en andere internationale instellingen is nog noodzakelijk.

Samenvattend blijkt er behoefte te zijn aan informatie over de *structuur* van de dienstensector, de *ontwikkelingen* daarin en de mogelijkheden voor *groei*. Voor sommige doeleinden is er ook behoefte aan regionale informatie.

Onderzoekers van universiteiten hebben vaak een specifieke wens: zij willen kunnen beschikken over microdata, gegevens van individuele bedrijven. Daarbij geven zij aan dat het heel belangrijk is dat deze conceptueel en cijfermatig aansluiten bij de meso- en macrocijfers zoals die door het CBS worden gepubliceerd. Ook aansluiting op cijfers uit andere landen is van belang om internationale vergelijkingen te kunnen maken. Longitudinale bestanden, waarbij bedrijven in de tijd gevolgd kunnen worden, zijn eveneens zeer geliefd bij deze onderzoekers. Tevens spreken zij de behoefte uit aan lange consistente tijdreeksen, zowel op micro- als op meso- en macroniveau.

3. Informatiebehoefte en lacunes

Bij externe en interne klanten is de informatiebehoefte op het terrein van handel en dienstverlening gepeild. Daarbij is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en er zijn gesprekken gevoerd met klanten. De thema's die daarbij aan de orde komen betreffen thema's van de divisies BES, SRS en MSP. De focus heeft zoveel als mogelijk gelegen op de zakelijke en commerciële dienstverlening, omdat de andere onderdelen van het brede terrein van handel en diensten in vervolgpogingen (in 2007 en de jaren daarna) aan de orde komen.

3.1 Inkadering en rubricering

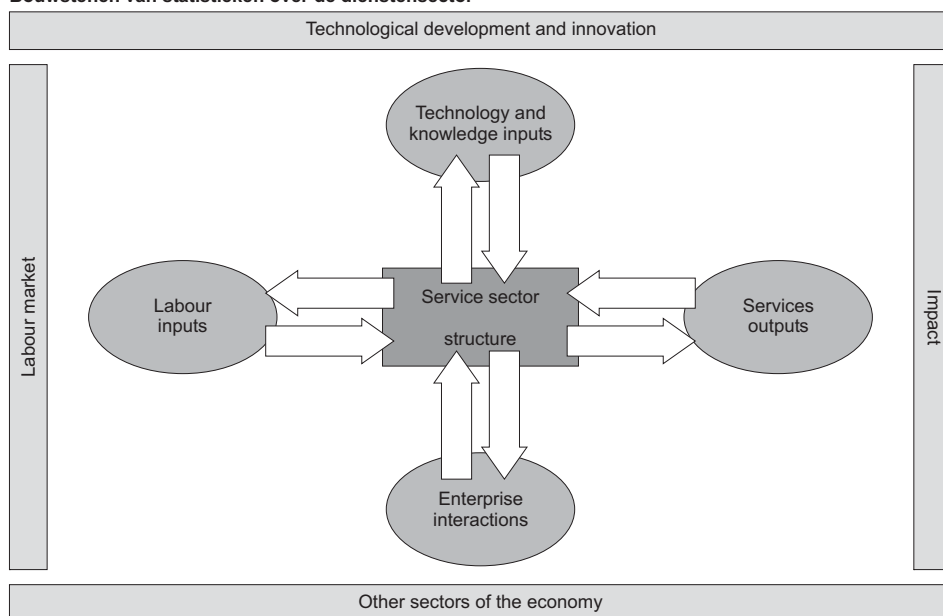
Als kader voor de beschrijving van de informatiebehoefte heeft de Europese Commissie (2003) een overzicht gemaakt van de beleidsbehoefte aan statistische informatie over de dienstensector (schema 2). Daarbij zijn de volgende bouwstenen vastgesteld:

1. Structuur van de dienstensector, waarbij de economische basisvariabelen worden beschreven, het aantal bedrijven en de bedrijvendynamiek;
2. Arbeidsinput (aantal werknemers en banen, beroepskwalificaties, vaardigheden, opleiding, gewerkte uren);
3. Technologische en kennisinput (ICT-gebruik, elektronisch zakendoen, elektronische handel, onderzoek en ontwikkeling, innovatie en immateriële activa);
4. Interacties tussen ondernemingen (uitbesteding, aankoop van diensten, networking, strategische allianties, franchising);
5. Dienstenoutput (producten, prijzen, productiviteit).

De samenhang tussen deze bouwstenen is hierna schematisch weergegeven. Het bleek goed mogelijk de wensen van andere statistiekgebruikers in ditzelfde kader te plaatsen. Daarom is ervoor gekozen bij de gedetailleerde uitwerking van de informatiebehoefte en de lacunes daarin van dit schema uit te gaan om de wensen te rubriceren.

Toegevoegd is nog een restcategorie van wensen; daarin komen de wensen ten aanzien van regionale detaillering, microdata en tijdreeksen aan bod.

Schema 2
Bouwstenen van statistieken over de dienstensector

Bron: Europese Commissie.

3.2 Geraadpleegde statistiekgebruikers en hun wensen

Uit de literatuur zijn wensen meegenomen van de Europese Commissie, de OECD en Eurostat.

Gesprekken zijn gevoerd met leden van de Economische adviesraad, met het CPB, het EIM, het SCP, VNO/NCW, het ministerie van Economische Zaken, Eurostat en de Rijksuniversiteit Groningen. Intern zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de sectoren BSH, BSV, MIC, MNR en MOO.

In het schema dat achterin is bijgevoegd als bijlage 1 zijn in de eerste kolom de wensen gespecificeerd. Daarbij is aandacht besteed aan de gewenste variabelen, de detaillering (met name naar SBI en regio) en de actualiteit.

Opvallend is dat de externe gebruikers geen extravagante wensen hebben of extreme eisen stellen; zij tonen begrip voor het CBS-beleid om de administratieve lastendruk voor het bedrijfsleven te verlagen en zijn bereid mee te denken bij het stellen van prioriteiten.

3.3 Reeds beschikbare informatie en voorziene verbeteringen

Een deel van de wensen is direct te vervullen omdat de gevraagde informatie al beschikbaar is op Statline. Kennelijk laat de toegankelijkheid van de informatie voor statistiekgebruikers nog te wensen over. Onderdeel van de werkzaamheden in het kader van het project Handel en diensten is om die toegankelijkheid te verbeteren, onder meer door uitbreiding van de dienstenmonitor, door de presentatie van gegevens op de themapagina dienstverlening te verbeteren en door webartikelen.

In het schema van bijlage 1 is de momenteel reeds beschikbare informatie in de derde kolom weergegeven.

Een aantal verbeteringen in de statistieken over de dienstensector is al in gang gezet, sommige in internationaal verband. Eurostat is bezig een aantal statistiekverordeningen aan te passen gericht op systematische verbetering van de informatie over diensten. Door de aanpassing van de NACE (in Nederland geoperationaliseerd als SBI)¹⁾ wordt de indeling van bedrijven in de dienstensector sterk verfijnd. Door de vrijwel gelijktijdige aanpassing van de SBS-verordening²⁾ komt, met name voor de dienstverlening, informatie in meer detail (4e digit van de NACE) beschikbaar komt.

De vierde kolom in bijlage 1 geeft inzicht in de verbeteringen in de statistische informatie waarvoor reeds actie is ondernomen.

3.4 Resterende lacunes

Nadat de wensen zijn geconfronteerd met de reeds beschikbare informatie en de voorziene verbeteringen, blijven de nog resterende lacunes over. De vijfde kolom van bijlage 1 geeft aan om welke informatie het hier gaat. In schema 3 staan de lacunes nog eens opgesomd.

Voor veel gebruikers blijkt het van belang te kunnen beschikken over consistente lange tijdreeksen zonder breuken en zonder uitval van variabelen. Als er toch problemen zijn met de cijfers wil men daarover tijdig en volledig worden geïnformeerd. Aansluiting

¹⁾ De Standaard Bedrijfsindeling (SBI) is een systematische hiërarchische indeling van economische activiteiten, die tot en met het 4-digit-niveau, op een enkele uitzondering na, gelijk is aan de door Eurostat vastgestelde NACE (Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté Européenne). Op 2-digit-niveau stemmen SBI '93 en NACE overeen mer de ISIC (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities) die in 2002 door de VN is vastgesteld.

Per 1 januari 2008 zal een ingrijpende revisie plaatsvinden van de ISIC en de NACE en daarmee ook van de SBI, waarmee de SBI 2008 zal ontstaan.

²⁾ SBS verordening = Structural Business Statistics verordening omvat de verplichtingen over structuurinformatie per bedrijfstak. De aangepaste SBS-verordening, die waarschijnlijk rond dezelfde tijd als de nieuwe versie van de NACE wordt ingevoerd, vereist dat informatie beschikbaar komt voor Eurostat op 4-digit niveau van de NACE.

tussen meso-gegevens (productie-statistieken) en macro-gegevens (Nationale rekeningen) is een veel geuite wens.

Dan is er een aantal wensen over meer detail: de jonge statistiek internationale handel in diensten kent alleen een vrij grove uitsplitsing, en bovendien is de categorie 'overig' het best gevuld. Dat verdient aandacht. Bovendien laat de kwaliteit van het onderdeel reisverkeer te wensen over.

Ten aanzien van de actualiteit van de cijfers zijn er tegenstrijdige berichten. Sommige klanten willen absoluut maandgegevens over de omzetonwikkeling in plaats van kwartaalcijfers, andere zijn zeer tevreden met kwartaalcijfers, mits die dan maar goed van kwaliteit zijn.

Dan is er een aantal wensen voor extra gegevens: daarbij komen zaken naar voren die wel voor de industrie maar niet voor de zakelijke dienstverlening beschikbaar zijn, zoals de investerings-verwachtingen. Voor de zakelijke dienstverlening is er inmiddels wel een conjunctuurtest, voor de handel niet. De vraag waar de uitzendkrachten nu echt werken komt terug.

Een speciale wens is om informatie te verzamelen over de consumer-to-consumer handel: weliswaar vindt die (in termen van Nationale Rekeningen) plaats binnen de sector gezinshuishoudingen maar een deel van de professionele handel verdwijnt naar internethandel (marktplaats.nl bijvoorbeeld).

Een heel andere is de wens om voor een aantal hoofdvariabelen over de crossing van regio en grootteklasse te kunnen beschikken.

In de volgende hoofdstukken van dit rapport wordt nagegaan of en hoe deze lacunes kunnen worden opgelost, door gebruik te maken van secundaire bronnen of als dat niet kan door middel van primaire waarneming.

Schema 3
Lacunes in de statistiek

Bouwstenen	Lacunes	S	P	V
Structuur	Aansluiting productiestatistiek en Nationale rekeningen			
Arbeidsinput	Uitzendkrachten naar branche waar ze werken			
	Afzonderlijke informatie over snel groeiende ondernemingen			
	Arbeidskosten per dienst			
	Kenmerken van werknemers			
	Gewerkte uren per maand			
Interacties tussen ondernemingen	Franchising			
Technologische en kennisinput	Geen			
Dienstenoutput	Consumer-to-Consumer handel			
	Kwantitatieve informatie over e-commerce			
	Meer detail in dienstesoorten			
	Informatie over reisverkeer			
	Maandcijfers in plaats van kwartaalcijfers			
	Investeringsverwachtingen			
	Belemmeringen: intransparantie en afscherming van de markt			
	Verwachtingen en oordelen van ondernemers in de handel			
Overig	Combinatie regio en grootteklasse voor een aantal kernvariabelen			
	Lange tijdreeksen zonder breuken			

S = Secundaire bronnen (lacune wordt opgelost met behulp van secundaire bronnen)
P = Primaire waarneming (lacune wordt opgelost met behulp van primaire waarneming)
V = Vervolgproject (lacune wordt opgelost in een vervolgproject)

4. De aanpak van anderen

Dit hoofdstuk beschrijft enkele voorbeelden van dienstenstatistieken in het buitenland en geeft aanbevelingen weer uit onderzoek van internationale organisaties naar de ontwikkeling van dienstenstatistieken.

Een van de uitkomsten van het hoofdstuk Informatiebehoefte en lacunes is dat er al vrij veel informatie over diensten beschikbaar is bij het CBS. De informatie staat echter verspreid over de website en is via trefwoorden en/of via thema's niet altijd gemakkelijk te vinden. Met verbetering van de toegankelijkheid kan het CBS al een deel van de wensen van externe klanten beantwoorden. Daarom is gezocht naar voorbeelden van goed toegankelijke websites van buitenlandse statistiekbureaus. In paragraaf 4.1 volgt een verslag van enkele positieve bevindingen.

Voor een tweede groep lacunes is verbetering in nabije toekomst voorzien. Dat zijn verbeteringen die volgen uit beleid dat nu al door het CBS in gang is gezet. Veel extra informatie zal beschikbaar komen door het uitvoeren van een aantal nieuwe Eurostatverordeningen. Vanaf het statistiekjaar 2008 moet het CBS zowel aan de nieuwe NACE als aan de nieuwe SBS-verordening voldoen. Dat houdt in dat er ten opzichte van de huidige situatie meer gedetailleerde informatie komt, enerzijds door uitbreiding van de variabelen, anderzijds door uitbreiding van het aantal sectoren. Deze uitbreiding kan in de dataverzameling een probleem worden, omdat de administratieve lastendruk voor het bedrijfsleven niet mag toenemen. In Denemarken speelt dit probleem veel minder, omdat daar een groot deel van de basisinformatie uit registraties komt. Paragraaf 4.2 beschrijft hoe de Denen dit aanpakken en wat het CBS van Denemarken kan leren.

Diverse internationale organisaties hebben gepubliceerd over het aandeel van de dienstensector in de economie en de rol van statistiek hierin. Met name de OECD en Eurostat zijn hier al vele jaren mee bezig. Paragraaf 4.3 gaat over conclusies uit enkele onderzoeken.

4.1 Voorbeelden van goed toegankelijke publicaties

Aan de hand van de websites van verschillende statistiekbureaus kan men nagaan of informatie over diensten gemakkelijk te vinden is. Er blijken grote verschillen in presentatie te zijn en het kost vaak veel tijd om uit te vinden hoe de website is opgebouwd. Het is niet uitvoerbaar om een compleet overzicht te geven van alle publicaties en websites waaraan Nederland goede adviezen en tips zou kunnen ontleen. Daarom is gekozen voor enkele sprekende voorbeelden.

4.1.1 Frankrijk

<http://www.insee.fr>

Op de website van het Franse statistiekbureau INSEE kan men doorklikken naar ALISSE (**A**ccès en **L**igne aux **S**tatistiques **S**tructurelles d'**E**ntreprises). Dit is een toegang tot gegevens uit de bedrijfsstatistieken. Er zijn vier verschillende toegangspoorten:

- De grote lijn (données de cadrage): hier staat globale informatie, een algemene karakteristiek van een sector (aantal ondernemingen, omzet, bruto exploitatie overschot, aantal werknemers, investeringen, winst), het profiel van een sector, inzoomen op enkele thema's als werkgelegenheid of R&D. En er staat een vergelijking met Europese landen.
- Zoeken op thema: hier kun je gegevens opzoeken over o.a. buitenlandse handel, R&D, werkgelegenheid, investeringen, economische structuur, handelsbalans, regionale gegevens
- Zoeken op bedrijfssector: o.a. industrie, energie, bouw, diensten, transport en handel
- Databestanden: hier is te vinden welke databestanden beschikbaar zijn, o.a. Europese gegevens, bedrijfsgegevens, enquêtegegevens, tijdreeksen

De gegevens zijn afkomstig uit 16 verschillende statistieken (waaronder de jaarlijkse dienstenuquête en de BTW-gegevens voor een maandelijkse omzet). Voor de indeling naar activiteitsniveaus bestaat de keuze uit 7 verschillende indelingen, zoals de NACE of een Franse indeling van de bedrijven.

Het is een heel toegankelijke website, waarop een grote hoeveelheid informatie heel overzichtelijk bij elkaar staat en waarin je snel je weg hebt gevonden.

ALISSE gaat niet uitsluitend over diensten, maar wat we er van kunnen leren is hoe de themapagina over diensten zou kunnen worden ingericht. Heel praktisch is de mogelijkheid om te kunnen kiezen tussen globale en gedetailleerde informatie. Ook werkt het heel goed dat je kunt zoeken op zowel thema als sector.

Op de Franse website is ook een voorbeeld te vinden van een eenvoudige publicatie over diensten (onder http://www.insee.fr/fr/nom_def_met/methodes/doc_travail). Het is een werkdocument met gedetailleerde gegevens over de commerciële diensten. Dit rapport bevat een algemene beschrijving van de dienstensector in 2005 (17 pagina's met tekst en tabellen) en vervolgens tekst en tabellen van afzonderlijke onderdelen van de dienstensector. De informatie is ook te vinden in ALISSE, maar het voordeel van een dergelijk document is dat bij elkaar horende informatie over de verschillende onderdelen van de dienstensector snel kan worden ingezien.

4.1.2 Canada

<http://www.statcan.ca>

In Canada geeft het statistisch bureau een 'dienstentijdschrift' uit: Service Industries Newsletter. Dit tijdschrift verschijnt onregelmatig, ongeveer drie keer per jaar en bevat rapportages, statistiek, analyses, onderzoeksmethoden met betrekking tot een brede groep dienstverlenende industrieën. Er staan links in naar artikelen, verwijzingen naar analyses, tabellen en het statistisch programma. Ook staat duidelijk aangegeven over welke dienstverlenende industrieën informatie te vinden is en welke dienstensectoren buiten de scope van het tijdschrift vallen.

Dit digitale tijdschrift is als voorbeeld genomen van een goed toegankelijke publicatie, omdat het de mogelijkheid biedt om alle nieuwe ontwikkelingen op het gebied van diensten een paar keer per jaar overzichtelijk bij elkaar te zetten. Iemand die dit tijdschrift 'inkijkt', weet meteen wat er allemaal speelt op dit gebied van de statistiek.

4.2 De Deense werkwijze

Denemarken heeft met 5,4 miljoen inwoners en 276 000 bedrijven een kleinere economie dan Nederland. Ons land telt 16,3 miljoen inwoners en 742 000 bedrijven. Het Deense statistiebureau heeft ongeveer 600 werknemers en is dus ook veel kleiner dan het CBS.

In Nederland is in de CBS-wet vastgelegd dat het CBS de bevoegdheid heeft om gegevens te putten uit registraties. Als de registers niet de benodigde gegevens opleveren mag het CBS gegevens opvragen bij ondernemingen, instellingen en rechtspersonen. Dat wijkt op zich niet af van de Deense wet, zij het dat in Denemarken deze wet al in de zeventiger jaren is aangenomen. Dat heeft zijn uitwerking op de werkwijze van het bureau:

– Enquêtedruk

Een groot deel van de basisgegevens voor de diverse statistieken komt al jarenlang beschikbaar uit registers. Enquêtes vormen een aanvulling daarop. Hierdoor is de enquêtedruk veel lager dan bij het CBS. In onderstaand schema is een vergelijking gemaakt tussen de Nederlandse en Deense enquêtedruk.

De kortetermijnstatistieken (KS) in Denemarken komt volledig uit de BTW-registratie en levert dus geen enquêtedruk op.

Afgezien van het aantal enquêteformulieren dat de deur uitgaat, is het ook nog waard te vermelden dat de enquêtes die in Denemarken worden gehouden vaak korter zijn

dan in Nederland. In Nederland is de vragenlijst van de productiestatistieken (PS) nogal uitgebreid met een algemeen omslagvel en een specifiek inlegvel. De Denen halen veel van de financiële gegevens van het omslagvel uit de registratie van de belastingdienst. Vervolgens hebben ze afzonderlijke enquêtes over de verbijzondering van de omzet en over grond- en hulpstoffen. Dat levert in vergelijking tot de Nederlandse PS twee korte vragenlijsten op. Deze vragenlijsten kunnen, indien gewenst, ook door twee verschillende personen in het bedrijf ingevuld worden.

Overigens tellen de Denen de enquêtes die niet wettelijk verplicht zijn, niet mee bij het bepalen van de uiteindelijke lastendruk voor het bedrijfsleven.

Schema 4
Aantal bedrijven in de vragenlijsten van Denemarken en Nederland

	Denemarken	Nederland
Korte termijnstatistiek dienstverlening	0	12 000
Dienstenstatistiek	2 000	25 500 (productiestatistiek dienstverlening)
Grondstoffen en industriële diensten	1 300 plus alle bedrijven met 50 of meer werkzame personen	Valt onder productiestatistiek dienstverlening
ICT uitgaven en investeringen	3 000	11 000
Internationale handel in diensten	400 per maand	1 400 per kwartaal
Producentenprijsindex dienstverlening	1 200 per kwartaal	Panel van 578
Conjunctuurtest dienstverlening	224, maar wordt uitgebreid 2 000 per maand	1 650 per kwartaal (alleen zakelijke dienstverlening)

– **Detailering**

Integrale waarneming maakt gedetailleerde publicatie naar SBI mogelijk.

De omzet van de ondernemingen op korte termijn is volledig afkomstig uit de BTW-registratie. Publicatie van de maandelijkse omzet in de sector zakelijke dienstverlening vindt plaats op SBI 4 digit niveau.

Ook een scala aan andere variabelen, afkomstig uit diverse registers zijn te vinden op 4 digit niveau. Een tabel met 53 variabelen die betrekking heeft op o.a. aantal ondernemingen, werkzame personen, omzet winst, investeringen, onroerend goed en lonen is te vinden op: <http://www.statistikbanken.dk>

– **Samenwerking**

Er bestaat in Denemarken een efficiënte samenwerking tussen de instanties die de registers leveren.

Het Centraal ondernemingenregister is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van verschillende publieke organisaties. Alle betrokken instanties nemen een deel van het updaten van het register voor hun rekening. Het Deense Statistiekbureau is een van deze organisaties. Het bureau is verantwoordelijk voor de eenheden uit de publieke sector en voor de industriële classificatie.

Een tweede voorbeeld van goede samenwerking is dat de belastingdienst op verzoek van het Deense Statistiekbureau op het aangifteformulier voor de 'annual salary slip' een vraag stelt over de periode dat een werknemer bij een bedrijf in dienst is.

Een derde voorbeeld betreft het accounting register. Vanaf 2005 moeten de bedrijven 12 specifieke gegevens uit hun boekhouding vermelden op het aangiftebiljet voor de belastingdienst. Deze 12 gegevens zijn in overleg met het Deense Statistiekbureau vastgesteld en het Deense Statistiekbureau ontvangt een elektronische versie van de uniforme data.

– **Respons**

De respons in Denemarken is hoger dan in Nederland. De non-respons bedraagt bijvoorbeeld bij de verschillende dienstenstatistieken slechts enkele procenten en dat heeft dan vooral administratieve oorzaken: bedrijf is in verkeerde SBI ingedeeld of het is recent gesloten. Het Deense Statistiek-bureau onderhoudt stevige contacten met de bedrijven. Als een bedrijf niet reageert op een enquête wordt het gerappelleerd. Als een antwoord op een enquêtevraag niet duidelijk is, neemt het bureau contact op met het bedrijf voor uitleg. In het uiterste geval doet het bureau aangifte bij de politie als een bedrijf zijn wettelijke verplichting niet nakomt.

– Internationale samenwerking

Het Deens Statistiekbureau is een actieve deelnemer aan internationale projecten van Eurostat. Dat heeft tot gevolg dat ze invloed uitoefenen op het Europese statistiekbeleid

In bijlage 2 staat een complete beschrijving van de belangrijkste registers voor de bedrijfseconomische statistieken en een overzicht van de belangrijkste onderzoeken van het Deense Statistiekbureau op het gebied van diensten en enkele extra onderzoeken.

4.3 Ontwikkelingen bij EU en OECD

Zowel de Europese Unie als de OECD heeft al lange tijd de dienstensector hoog op de agenda staan. Zij hechten belang aan een goede beschrijving van de economie, waarin meer aandacht moet komen voor diensten. Dat heeft al geresulteerd in nieuwe EU-verordeningen en diverse OECD-publicaties over diensten. Hieronder komen enkele bevindingen aan de orde.

4.3.1 Europese Unie

De grotere aandacht voor diensten blijkt uit de voorbereidingen van nieuwe verordeningen die uiteindelijk door de EU worden vastgesteld. Voor de dienstensector zijn de twee belangrijkste de revisie 2 van de NACE en de herziening van de SBS-verordening.

De NACE 2 voorziet in een uitbreiding van de indeling van bedrijven, die vooral plaatsvindt in de dienstensector. Vanaf het verslagjaar 2008 wordt de nieuwe indeling van kracht. De nieuwe SBS-verordening die ook in 2008 van kracht wordt voorziet in uitbreiding van de informatie over de dienstensector doordat er meer typen bedrijven worden onderscheiden (een uitbreiding tot op het 4 digit niveau) en doordat er meer informatie wordt verzameld per bedrijf (onder andere een uitbreiding van gedetailleerde module zakelijke dienstverlening en bedrijvendemografie)

Bøegh Nielsen (2005) is van mening dat het na het invoeren van de nieuwe verordeningen alleen nog ontbreekt aan een goed ontwikkelde productclassificatie (CPA). Over sommige diensten, zoals online-diensten, is nog weinig bekend. Verder is een goede productclassificatie een vereiste voor de ontwikkeling van een producentenprijsindexcijfer (PPI) voor diensten en voor de internationale handel in diensten.

Als een nieuwe CPA is ontwikkeld, dan zijn de basisgegevens over omvang, structuur en ontwikkeling van de output en werkgelegenheid in de dienstensector voldoende beschikbaar en dan is de onevenwichtigheid tussen diensten en industrie van de baan.

De nieuwe uitdagingen voor de diensteneconomie liggen op het gebied van:

- Wereldwijde uitbesteding van diensten
- Kloof tussen vraag en aanbod van geschikt personeel
- Productiviteitsontwikkeling
- Verbetering van de transparantie van de dienstensector

Toekomstig onderzoek en statistiek kunnen daar op aansluiten door:

- Kennis over contacten tussen dienstverleners en hun klanten (uitbesteden, aankopen van diensten, netwerken)
- Ontwikkeling van verbeterde productclassificatie voor toekomstige gegevens over output van diensten.
- Ontwikkeling van statistiek waarin de groeiende internationalisering van de dienstemarkt beter tot uitdrukking komt
- Onderzoek naar strategie achter de wereldwijde uitbesteding van diensten, is er verschil met industrie.
- Onderzoek naar het meten van productiviteit in de dienstensector

Het CBS doet in 2007 mee aan een onderzoek over 'international sourcing'. Dat is een eerste stap om toekomstig onderzoek naar uitbesteding vorm te gaan geven.

4.3.2 OECD

Ook de OECD heeft al veel onderzoek gedaan op het gebied van de diensteneconomie. Een van de aandachtspunten daarbij heeft betrekking op de verwevenheid tussen industrie en diensten. Het Ministerie van Economische zaken heeft aangegeven dat dit een onderwerp is waar het CBS nog weinig over publiceert. Pilat en Wöfl (2005) laten zien hoe de verwevenheid tussen industrie en diensten gemeten kan worden:

- Intermediaire leveringen tussen sectoren in de industrie en sectoren in de dienstverlening zijn een eerste indicator voor toegenomen verwevenheid. Toename van dit type intermediaire leveringen kan wijzen op uitbesteden van activiteiten die vroeger binnen de bedrijven plaatsvonden.
- Diensten maken in toenemende mate deel uit van de industriële productie. Dat is af te leiden uit de input-output tabellen van de Nationale rekeningen.
- Werkgelegenheid stroomt van de industrie naar de dienstensector.
- Werkgelegenheid in de industrie bestaat voor een deel uit dienstverlenende banen, zoals bijv. managers, financiële en juridische deskundigen
- Onderzoek met microdata geeft inzicht in de werkgelegenheid en verkopen binnen een ondernemingsgroep. Op deze manier kan men verticale integratie binnen een ondernemingsgroep op het spoor komen. Een onderneming kan in tegenstelling tot het uitbesteden van activiteiten, ook kiezen voor het onderbrengen van activiteiten in een aparte dochter van de ondernemingsgroep.

4.4 Conclusies

De reeds beschikbare informatie over diensten kan veel toegankelijker worden gepresenteerd door een verbetering van de website van het CBS. Een goed voorbeeld is de Franse website met ALISSE.

Van het Statistisch Bureau van Denemarken kan worden geleerd hoe efficiënt gebruik kan worden gemaakt van registers, bijvoorbeeld het vervangen van de primaire vraagstelling voor de kortetermijnstatistiek (KS) door het schatten van de omzet op basis van de BTW-registratie. Gebruik van belastinggegevens bij de productiestatistiek leidt daar tot aanmerkelijk minder en kortere vragenlijsten.

Als Nederland de wijzigingen in de Europese SBS en NACE-verordeningen tijdig doorvoert levert dit goede informatie op over de dienstensector.

5. Gebruik van secundaire bronnen

In het hoofdstuk Informatiebehoefte en lacunes is een overzicht gepresenteerd van lacunes in de statistiek van de dienstverlening, die zijn geïnventariseerd bij interne en externe klanten. Vervolgens werd een aantal goede voorbeelden gegeven van de aanpak van dienstenstatistieken in andere landen. In de komende hoofdstukken wordt aangegeven hoe de lacunes kunnen worden opgelost met behulp van secundaire bronnen en/of door primaire waarneming.

Bij het maken van statistieken hanteert het CBS het uitgangspunt dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van gegevens uit administraties: secundaire bronnen. In de CBS-wet is geregeld dat het CBS daarover kan beschikken.

Belangrijk onderdeel van dit hoofdstuk over secundaire bronnen is een beschrijving van de (beoogde) resultaten, voortkomend uit een inventarisatie van onderzoeken die bij het CBS al zijn of worden uitgevoerd. Speciale aandacht gaat uit naar BTW-onderzoeken, de registraties in het kader van Walviswetgeving en de elektronische WinstAangifte-registratie, waarvan het pilot registergebruik onlangs is afgerond. Daarnaast zal in dit hoofdstuk worden ingegaan op de laatste ontwikkelingen van het Nederlands Taxonomie Project (NTP).

In de volgende paragraaf wordt antwoord gegeven op de vraag op welke manieren secundaire bronnen kunnen bijdragen aan het oplossen van lacunes. Vervolgens wordt in de derde paragraaf een aantal secundaire bronnen, evenals de verwante onderzoeken gepresenteerd waarmee de resterende lacunes uiteindelijk moeten worden opgelost. Daarna wordt in paragraaf vier concreet aangegeven hoe en wanneer deze secundaire bronnen kunnen worden ingezet om in de lacunes in de informatiebehoefte te voorzien. Tenslotte wordt in paragraaf vijf een samenvatting gegeven van de bevindingen en worden conclusies geformuleerd.

5.1 Mogelijkheden van secundaire bronnen

Een aantal lacunes is niet op te lossen enkel door een verbeterde presentatie van reeds beschikbare informatie of aanpassing aan de herziene Europese verordeningen. Deze lacunes kunnen alleen worden opgelost door nieuwe (vaak kwalitatieve) vragenlijsten naar bedrijven uit te zenden, of door vragen aan bestaande lijsten toe te voegen. Verhoging van de administratieve lastendruk is echter geen optie, het CBS probeert deze juist steeds verder te verlagen. Daarom wordt nagegaan of secundaire bronnen kunnen worden ingezet.

Er zijn verschillende categorieën secundaire bronnen:

1. Gegevens van de belastingdienst, die al enige tijd beschikbaar zijn bij het CBS: BTW en VIS
2. Nieuwe gegevens van de belastingdienst en sociale verzekeringsinstellingen die recent beschikbaar zijn gekomen of nog beschikbaar komen: Walvis, elektronische winstaangifte
3. Informatie verzameld door anderen, bijvoorbeeld door brancheorganisaties

Secundaire bronnen kunnen ook worden ingezet ter vervanging van primaire waarneming. Binnen het CBS is veelvuldig onderzoek gedaan naar de mogelijkheden hiervan; vooral voor financiële gegevens (omzet, winst- en verliesrekening) is toepassing van belastinggegevens mogelijk. Wanneer door gebruik van secundaire bronnen de administratieve lastendruk bij bedrijven wordt verminderd, kan een deel van de ontstane ruimte worden aangegrepen om nieuwe vragen(lijsten) te ontwikkelen. Deze nieuwe vragen(lijsten) zijn nodig om lacunes op te lossen (zie hoofdstuk 6), die niet met secundaire bronnen kunnen worden opgelost.

5.2 Beschrijving van een aantal secundaire bronnen

In deze paragraaf wordt een aantal secundaire bronnen beschreven. Voor het CBS belangrijke bronnen zijn de gegevens van de belastingdienst: de BTW-registratie bevat omzetgegevens voor vrijwel alle bedrijven, het Vennootschap Informatie Systeem (VIS) bevat een compacte winst- en verliesrekening voor alle NV's en BV's, de Winstaan-gifte-registratie (WiA) bevat daarnaast ook winst- en verliesrekeninggegevens voor alle zelfstandige ondernemers, maatschappen, commanditaire vennootschappen en vennootschappen onder firma. Daarnaast bevatten de registraties in het kader van de Walviswetgeving (Wet op de Administratieve LastenVerlichting In Sociale verzeke-ringen) arbeidsgerelateerde gegevens.

5.2.1 BTW-registratie

Er is binnen het CBS al veel onderzoek gedaan naar de bruikbaarheid van BTW gegevens (bijlage 3.1). Hieronder volgt een overzicht van enkele relevante onderzoeken:

Methodologie Kortetermijnstatistieken in Golven

Een van de uitgangspunten bij het begin van het project KS in golven (Aelen, F. et al, 2005) was om te onderzoeken of het mogelijk is de eigen waarneming bij kortetermijnstatistieken te vervangen door de BTW-gegevens die het CBS periodiek krijgt geleverd door de belastingdienst. Er werd echter geconcludeerd dat de BTW niet zondermeer gebruikt kan worden ter vervanging van de eigen waarneming bij de kortetermijnstatistieken vanwege problemen met de beschikbaarheid, tijdigheid, periodiciteit en omzet-definitie van de BTW. Voor de definitieve cijfers van de kortetermijnstatistieken kan wel door gebruik te maken van BTW als hulpinformatie een betere schatting worden gemaakt. Methodologie KS in golven betrof een onderzoek in de detailhandel.

Feasibility study for a monthly turnover indicator in other services

Binnen het CBS is een onderzoek opgestart (Buiten, G. et al, 2006), dat zich focust op de mogelijkheden om met behulp van externe en administratieve bronnen (Conjunctuur-test van TNS NIPO & BTW-register) tijdige en frequentere omzetstatistieken van dien-sten te maken (maandelijks in plaats van per kwartaal). Tien branches zijn onderzocht gebruikmakend van verschillende methoden (basis evenals meer geavanceerde metho-den). Bemoedigende resultaten zijn al behaald, echter om er concrete conclusies aan te kunnen verbinden zullen meer 'in-depth' analyses moeten worden uitgevoerd. Dit wordt binnen het CBS verder opgepakt (Grigorieva, 2006).

De overeenkomst tussen omzetontwikkelingen gebaseerd op de BTW en op CBS-waarneming

Het Algemeen Bedrijven Register (ABR) is binnen het CBS herontworpen. Vanwege de problematiek rondom de ingebruikname van het nieuwe Algemene Bedrijven Register, zijn bij wijze van noodscenario BTW-simulaties gedraaid. Er is beoordeeld of de groei-voet van de omzetontwikkeling tot stand gekomen naar aanleiding van primaire waar-neming, overeenkomt met de groeivoet tot stand gekomen uit BTW-informatie. Na analyse (Schellings, 2006) is besloten algemene uitspraken over de geschiktheid van de BTW te baseren op een hoge correlatie ($\geq 0,8$) én op een goede grafische overeen-komst tussen de groeivoeten op basis van BTW en de groeivoeten op basis van primaire waarneming. Bij goed gevulde BTW bestanden blijkt dat ruim 45 procent van alle publi-catiecellen ($N=85$) voldoende samenhang vertoont met de resultaten van de primaire waarneming. Het gaat hierbij overigens om de groeivoet ten opzichte van de vorige maand ($t - 1$). Indien de groeivoeten ten opzichte van dezelfde periode van het jaar daarvoor ($t - 12$) worden vergeleken zijn de resultaten tot dusver veel minder bemoedi-gend (Grigorieva, 2006).

Invallende is onderzocht of voor de kwartaalomzetstatistieken BTW-gegevens tijdig binnenkomen. Voor het eerste kwartaal van 2006 (analyse op terugwerkende kracht was niet mogelijk) is gekeken of de groeivoet van de omzet op basis van BTW tijdig is

'uitgetrild' (niet meer verandert naarmate er meer BTW-leveringen plaatsvinden). Dit blijkt het geval te zijn, namelijk 11 dagen vóór de huidige publicatiedeadline van de KS kwartaalomzetstatistieken (90 dagen na afloop van het kwartaal). Hierbij zijn alle kerncellen van de commerciële dienstverlening onderzocht. Inmiddels wordt door Eurostat vereist, dat de publicatiedeadline van de KS kwartaalomzetstatistieken met 30 dagen wordt teruggebracht. Hierdoor zou de BTW-omzet voor alsnog te laat zijn uitgetrild. Bovendien is meer onderzoek nodig om de verschillen tussen de groeivoeten van primaire waarneming en de groeivoeten op basis van BTW te verklaren. Ook moet nog worden onderzocht of voor de maandstatistieken BTW gegevens tijdig binnenkomen. Ook dit onderzoek is binnen het CBS opgestart.

5.2.2 Registraties in het kader van Walvis

Walvis, oftewel de Wet Administratieve Lasten Verlichting In Sociale verzekeringen, regelt de vereenvoudiging van de wet- en regelgeving op het terrein van werknemersverzekeringen en is van grote invloed op de salarisadministratie bij bedrijven. Voor het bedrijfsleven én voor het CBS betekent dit een belangrijke stap voorwaarts. Voorheen werd door het CBS een enquête werkgelegenheid en lonen (EWL) gehouden, waarin gegevens over banen, lonen en arbeidsduur werden uitgevraagd bij ongeveer 80 000 bedrijven. Met ingang van het derde kwartaal van 2006 is deze enquête stopgezet.

Werkgevers doen sinds 1 januari 2006 bij elke salarisbetaling één aangifte bij de Belastingdienst. Deze aangifte bestaat uit een deel dat betrekking heeft op collectieve gegevens (geaggregeerd per aangifte-eenheid) en uit een deel dat betrekking heeft op nominatieve gegevens per dienstverband of uitkeringsrelatie.

De Belastingdienst is voor bedrijven 'het loket' voor deze loonaangiften en heeft daarnaast een registratie met de collectieve aangiften. Het UWV beheert de zogenoemde polisadministratie, waarin de gegevens van werknemers en dienstverbanden worden opgeslagen. De polisadministratie dient uit te groeien tot de basisregistratie van op naam gestelde arbeidsverhoudingen, loongegevens en uitkeringen als gevolg van de werknemersverzekeringen.

Op basis van de Walvisgegevens gaat het CBS geleidelijk steeds meer publiceren:

- Vanaf november 2006: ontwikkeling van banen en loonsommen per kwartaal (half-fabriek voor arbeidsrekeningen).
- Oktober 2007: banen naar regio en geslacht per ultimo jaar 2006.
- November 2007: jaarcijfers lonen en arbeidsduren over verslagjaar 2006.

Vanaf 2008 zullen op kwartaalbasis gegevens over de ontwikkeling van lonen en arbeidsduren worden gepubliceerd. Overigens ging de EWL-statistiek uit van een publicatie detailniveau van slechts 26 klassen (zie bijlage 3.2). Over het te publiceren detailniveau op basis van de Walvisregistratie is nog geen uitspraak gedaan; de ambitie is om zo gedetailleerd als mogelijk te gaan publiceren.

5.2.3 Winstaangifte-registratie (WiA)

De term winstaangifte (WiA) wordt gehanteerd voor de verzamelnaam van de elektronische aangifte voor de ondernemingen in de Vennootschapbelasting én de elektronische aangifte voor de ondernemingen die Inkomstenbelasting betalen. Vanaf 1 januari 2005 zijn ondernemers verplicht hun aangifte elektronisch te doen. Het CBS krijgt vanaf 1 januari 2006 (over de periode vanaf het jaar 2004) de aangiftegegevens geleverd van de Belastingdienst. In de WiA registratie wordt niet alleen informatie opgenomen van BV's en NV's, zoals in het Vennootschap Informatie Systeem (VIS) het geval is, maar ook van eenmanszaken, vennootschappen onder firma, maatschappen of commanditaire vennootschappen (natuurlijke personen).

Onlangs is de Pilot Registergebruik rondom WiA afgerond (Fonville, 2006). Één van de conclusies uit deze pilot is dat qua inhoud en tijdigheid van levering voorlopig dezelfde problemen optreden, zoals die al vanuit het Vennootschap Informatie Systeem bekend waren. Ook zullen op procesmatig gebied problemen moeten worden verholpen en

acties moeten worden ondernomen om WiA op termijn geschikt te maken voor statistiektoepassingen.

Maar zodra deze problematiek rondom het WiA kan worden opgelost, biedt dat het CBS gigantisch veel mogelijkheden. Met behulp van BTW en Vennootschapsbelasting is namelijk in 2004 al een reductie van bijna 16 duizend vragenlijsten in het midden- en klein bedrijf bewerkstelligd. Omdat veel kleine bedrijven (bijvoorbeeld eenmanszaken) geen Vennootschapsbelasting betalen werd er met name bij dienstverlenende branches (kerncellen) geen resultaat geboekt. Binnen dienstverlenende branches wordt namelijk een groot gedeelte van de omzet behaald door bedrijven die niet onder de Vennootschapsbelasting vallen, maar onder de inkomstenbelasting. Omdat deze kleine bedrijven wel in de WiA-registratie (Vennootschaps- én Inkomstenbelasting) zitten, kunnen de meeste variabelen die worden uitgevraagd op het omslagvel van de Productie Statistieken (PS) in principe uit secundaire bronnen worden afgeleid. De balans, winst- en verliesrekening en de fiscale winstberekening zijn volledig geïntegreerd in de elektronische aangifte.

De informatie uit de WiA-registratie (outputvariabelen) wordt net als informatie uit de BTW-registratie en registraties in het kader van de Walviswetgeving opgeslagen in **Baseline**. Een overzicht van de verschillende outputvariabelen van deze drie registraties staat in bijlage 3.3 tot en met 3.5. In principe wordt de registerinformatie zo ruw mogelijk opgeslagen. Dat wil zeggen dat de variabelen zoveel mogelijk worden overgenomen zoals die door de bron worden aangeleverd. Hierdoor is het mogelijk dat variabelen zoals ze door de Belastingdienst worden gedefinieerd (fiscale variabelen) afwijken van variabelen zoals ze door het CBS worden gedefinieerd (commerciële variabelen). Voor een betere definiëring van de inhoud van de variabelen zal het project Nederlandse Taxonomie op termijn uitkomst moeten bieden (zie volgende paragraaf).

Verder worden in Baseline de ontvangen records met betrekking tot fiscale eenheden vertaald naar bedrijfseenheden zoals het CBS die hanteert. De ontsluiting naar bedrijfseenheden levert nog steeds problemen op. De Belastingdienst gaat namelijk uit van de fiscale eenheid. De fiscale eenheid kan echter uit meerdere juridische- en bedrijfseenheden bestaan. Binnen het CBS is een systeem in ontwikkeling waarbij de ontsluiting van de gegevens op bedrijfseenheidsniveau verder is verbeterd. Daarnaast wordt ook een methode ontwikkeld, waarbij omzet van een fiscale eenheid wordt verdeeld over de juridische- en bedrijfseenheden waaruit die fiscale eenheid bestaat.

5.2.4 Nederlandse Taxonomie Project (NTP)

In samenwerking tussen de Belastingdienst, Kamers van koophandel, enkele ministeries en het CBS is gewerkt aan een taxonomie (woordenboek van termen en hun onderlinge relaties) van financieel-economische bedrijfsrapportage. Doel daarvan is vooral het voorkomen van dubbel werk: bedrijven hoeven hun gegevens slechts één keer samen te stellen. Voor het samenstellen en elektronisch verzenden van de gegevens op basis van dit woordenboek wordt XBRL (eXtensible Business Reporting Language) gebruikt.

In juni 2006 is in Den Haag door de betrokken partijen (Belastingdienst, Kamer van Koophandel, de Ministeries en het CBS) het convenant Nederlandse Taxonomie Project getekend. Het CBS heeft meegetekend onder voorbehoud. Het CBS moet bijvoorbeeld akkoord zijn met de kwaliteit van de taxonomie. De kwaliteit van de taxonomie is inmiddels opgekrikt, maar een 'Proof of Concept' ontbreekt voor alsnog.

Het is straks de bedoeling dat gegevens uit de administratie van bedrijven naar de Gemeenschappelijke Beheer Organisatie (GBO) worden gezonden, waarna GBO de gegevens doorstuurt naar diegene die de gegevens nodig heeft. Voor het CBS betreffen het gegevens met betrekking tot de financieel-economische variabelen van de productie-statistieken, kortetermijnstatistieken, investeringsstatistieken en Statistieken Financiën Kleine Ondernemingen. De 'scope' van de taxonomie dekt niet alle variabelen die vallen onder de hierboven genoemde statistieken. Additionele uitvraag blijft daarom mogelijk.

De rapportage door bedrijven op basis van de methoden die in het NTP zijn ontwikkeld gaat van start op 1 januari 2007. Het CBS is klaar voor ontvangst van de gegevens met XBRL. Voor de verdere verwerking van de gegevens zullen wel nog een aantal statistisch-inhoudelijk en methodologische problemen moeten worden opgelost. Hoeveel

bedrijven op deze wijze gaan rapporteren is niet bekend. De informatie zal namelijk door middel van software uit de bedrijfsregistratie moeten worden getrokken. Hiervoor bieden softwarebedrijven speciale pakketten aan. Tegenover de kosten die bedrijven voor de aanschaf van een dergelijk pakket moeten maken, staat het voordeel dat ze met één druk op de knop hun bedrijfsgegevens aan de Kamer van Koophandel, Belastingdienst en het CBS kunnen leveren. Hoewel de mate waarin, alsmede de snelheid waarmee dit systeem de waarneming opschaaft op voorhand niet is vast te stellen, mag worden verondersteld dat op termijn de primaire uitvraag bij bedrijven kan worden gereduceerd.

5.3 Brancheorganisaties en consultancybedrijven

Indien specifieke lacunes niet door middel van bovengenoemde registraties kunnen worden opgelost, kan ook worden gekeken of externe partijen als brancheorganisaties en consultancybedrijven er cijfers over verzamelen, of ze bereid zijn deze informatie aan het CBS beschikbaar te stellen en zo ja, onder welke voorwaarden.

Bijvoorbeeld kwantitatieve informatie over e-commerce tussen bedrijven (business-to-business), of informatie met betrekking tot investeringen kan worden bijgehouden door brancheorganisaties of grote consultancy bedrijven. Kwaliteit, actualiteit en continuïteit van dergelijke informatie moeten gegarandeerd zijn om als bron voor CBS-statistieken te kunnen dienen. Bovendien zal een afweging moeten worden gemaakt of de voorwaarden voor beschikbaarstelling voor het CBS acceptabel zijn.

Ook in andere situaties gebruikt het CBS wel gegevens van externe organisaties. Voorbeelden zijn de databestanden van de Stichting Nationale Autopas en gegevens van Dun & Bradstreet over ondernemingen.

5.4 Oplossingen

Een aantal van de in hoofdstuk 3 aangedragen lacunes is alleen op te lossen door het uitzenden van nieuwe vragenlijsten of door het toevoegen van vragen aan bestaande vragenlijsten. Doordat de lastendruk voor bedrijven niet mag worden verhoogd, of zelfs op verzoek van Europese en Nederlandse overheid in de toekomst verder dient te worden verminderd, moet er eerst op de bestaande vragenlijsten worden bespaard.

De registratie met betrekking tot de Walviswetgeving leidde al tot een besparing van 80 000 EWL-vragenlijsten. Ook de WiA-registratie en het NTP zullen het aantal vragen(lijsten) wellicht in de toekomst verder terugdringen. Met name bij de productie-statistieken valt veel winst te behalen. In Denemarken (zie hoofdstuk 4) worden alleen de gedetailleerde variabelen op het inlegvel uitgevraagd. De financiële hoofdvariabelen op het omslagvel worden volledig uit secundaire bronnen verkregen. Wellicht kunnen we daar in de toekomst bij aansluiten. Overigens zal ook in Nederland additionele uitvraag, vooral als het gaat om de gedetailleerde variabelen op het inlegvel (omzetspecificaties), wel mogelijk blijven.

Een aantal lacunes kan door inzet van secundaire bronnen wel worden opgelost:

Lacune: kwantitatieve statistische informatie over e-commerce

De omvang van e-commerce blijft een lacune. Hierover worden alleen kwalitatieve gegevens gepubliceerd. Kwantitatieve gegevens, oftewel welk bedrag er door consumenten wordt besteed via Internet aan producten en diensten worden jaarlijks bijgehouden door de brancheorganisatie van thuiswinkelbedrijven (Blauw Research). Er moet worden nagegaan of deze cijfers door het CBS kunnen worden binnengehaald.

In de ICT-enquete wordt gevraagd naar het percentage van de omzet behaald uit e-commerce. Het is nogal bewerkelijk om de enquêteresultaten om te zetten naar absolute bedragen. Hiervoor worden BTW-bestanden gebruikt; deze zijn echter niet 100 procent koppelbaar en de uitkomsten lieten te wensen over. Het verwerkingsproces is echter ver-

beterd en het is nu mogelijk om de e-commerce op een gedetailleerder niveau te publiceren. De e-commerce cijfers kunnen in de toekomst op Statline worden gezet.

Lacune: statistische informatie over franchisenemers en franchisegevers

Indien een bedrijf een franchisenemer is, wordt er altijd in de handelsnaam bij de Kamer van Koophandel de afkorting h.o.d.n. (handelend onder de naam) vermeld. Bijvoorbeeld H. Janssen h.o.d.n. Jamin. Hierop kan echter in het handelsregister niet worden geselecteerd. Een lijst van franchisenemers en franchisegevers staat wel vermeld op de internet-site van de Nederlandse Franchisevereniging (<http://www.nfv.nl>). Verder onderzoek is nodig om te bepalen of deze secundaire informatie kan worden ingezet voor statistiektoepassingen.

Lacune: korte termijn omzetstatistieken moeten frequenter en gedetailleerder

Een aantal omzetindices van branches in de commerciële dienstverlening wordt per kwartaal gepubliceerd. Interne en externe klanten van het CBS koesteren de wens deze cijfers op maandelijkse basis aangeleverd te krijgen. Of dit mogelijk is, wordt binnen het CBS met behulp van BTW-gegevens nader onderzocht.

Het voordeel van BTW-omzet gegevens is tevens dat omzetstatistieken kunnen worden gebaseerd op een veel groter aantal waarnemingen. Hierdoor kunnen de uitkomsten worden uitgesplitst naar soort bedrijf en wellicht ook regio (zie volgende paragraaf).

Lacune: Uitsplitsing van kernvariabelen naar de combinatie regio en grootteklasse

In theorie is een uitsplitsing van kernvariabelen naar de combinatie regio en grootteklasse mogelijk, want van bedrijven is zowel de grootteklasse als de regio bekend. In de praktijk is het tot nu toe op basis van de huidige productiestatistieken niet mogelijk. Daar zijn een aantal redenen voor.

1. De plaats van vestiging van een bedrijf is bekend. Dit gegeven wordt echter alleen bij de dataverzameling gebruikt en is tot nu toe niet beschikbaar in de gaafmaak- en analysedatabases.
2. Er vindt nu geen ophoging naar regio plaats, alleen naar grootteklasse. Je kunt dus bijvoorbeeld niet vaststellen wat de totale omzet is van alle kappers in grootteklasse 1 in Groningen.
3. Stel het zou wel lukken om naar regio op te hogen, dan is er nog het probleem dat de steekproef van de productiestatistieken te klein is om op kerncelniveau betrouwbare regiocijfers op te leveren.

Wel is het zo dat er een verplichting naar Eurostat is voor het leveren naar regiocijfers. Er is speciaal daarvoor programmatuur ontwikkeld en er liggen richtlijnen hiervoor, die redelijk betrouwbare cijfers opleveren. Deze gegevens zijn op totaalniveau publiceerbaar, niet naar grootteklasse (groep) laat staan naar regio*grootteklasse.

Voldoen aan deze lacune op basis van de huidige productiestatistiek vergt dus in de eerste plaats een andere manier van ophogen. Afhankelijk van de gewenste regio-indeling is ook nog een vergroting van de steekproef noodzakelijk. Door het inzetten van secundaire bronnen (WiA, Walvis) wordt uitsplitsing naar regio en grootteklasse in principe mogelijk. In de praktijk moeten er dan nog wel een aantal zaken worden opgelost.

Lacune: het frequenter en gedetailleerder opleveren van statistische informatie omtrent kenmerken van werknemers

Interne en externe klanten van het CBS hebben aangegeven dat ze statistische informatie omtrent kenmerken van werknemers frequenter en met een hoger SBI-detailniveau opgeleverd zouden willen zien. Deze lacune kan vanaf 2008 worden opgelost. Met de registraties in het kader van de Walviswetgeving kunnen dan op frequentere basis arbeidsgerelateerde statistieken worden opgeleverd. De kenmerken van werknemers zoals ze tot voor kort bij de EWL-enquête worden uitgevraagd, zullen in de statistiek nagenoeg blijven gehandhaafd. Het gaat om onder andere kenmerken als geslacht, leeftijd, dienstverband, anciënniteit en overwerk. Maar vanwege het integrale karakter van de informatie uit Walvis, zal het mogelijk zijn om op een gedetailleerder brancheniveau te publiceren.

Lacune: gewerkte uren per maand

De variabele 'aantal verloonde uren' behoort tot het nominatieve deel van de aangifte van bedrijven in het kader van Walviswetgeving. Omdat met deze variabele geen rekening wordt gehouden met 'brugdagen' en vakanties, wordt deze lacune verder besproken in het volgende hoofdstuk.

Schema 5
Lacunes in de statistiek en oplossingen door inzet van secundaire bronnen

Bouwstenen	Lacunes	S	P	V	
Structuur Arbeidsinput	Aansluiting productiestatistiek en Nationale rekeningen				
	Uitzendkrachten naar branche waar ze werken				
Interacties tussen ondernemingen Technologische en kennisinput Dienstenoutput	Arbeidskosten per dienst				
	Kenmerken van werknemers		X		
	Gewerkte uren per maand		X		
	Franchising			X	
	Geen				
Overig	Consumer-to-Consumer handel				
	Kwantitatieve informatie over e-commerce		X		
	Meer detail in dienstesoorten				
	Informatie over reisverkeer				
	Maandcijfers in plaats van kwartaalcijfers			X	
	Investeringsverwachtingen				
Overig	Belemmeringen: intransparantie en afscherming van de markt				
	Verwachtingen en oordelen van ondernemers in de handel				
	Combinatie regio en grootteklasse voor een aantal kernvariabelen		X		
	Lange tijdreeksen zonder breuken				

S = Secundaire bronnen (lacune wordt opgelost met behulp van secundaire bronnen)
P = Primaire waarneming (lacune wordt opgelost met behulp van primaire waarneming)
V = Vervolgproject (lacune wordt opgelost in een vervolgproject)

5.5 Conclusies

Dit alles in ogenschouw nemend kan worden gesteld dat door gebruik te maken van secundaire bronnen een aantal lacunes kan worden opgelost. Dit geldt voor het gedetailleerder en frequenter beschikbaar komen van omzet en kenmerken van werknemers. Ook voor de lacune franchising en kwantitatieve informatie over e-commerce zijn er secundaire gegevens voorhanden. Het aantal verloonde uren zit in de Walvisregistratie. Het aantal verloonde uren is echter niet hetzelfde als het aantal gewerkte uren. Daarom wordt deze lacune in het volgende hoofdstuk besproken. Voor het uitsplitsen van een aantal kernvariabelen naar regio en grootteklasse biedt de inzet van secundaire bronnen mogelijkheden, maar dan moeten in de praktijk wel de nodige zaken worden opgelost. Voor alle andere lacunes wordt de oplossing gezocht bij de primaire waarneming. Daarnaast kan door het inzetten van secundaire bronnen in de toekomst een verdere besparing op uit te zenden vragenlijsten worden bewerkstelligd. Met de in gebruikname van Walvis is al een enorme besparing op primaire waarneming bereikt. De verlichting van de administratieve lastendruk die daardoor ontstaat maakt de keuze voor aanvullende primaire waarneming om aan specifieke wensen van externe en interne klanten te voldoen wellicht acceptabel.

6. Primaire waarneming

In dit hoofdstuk komen de lacunes aan de orde, die niet met behulp van registers kunnen worden opgelost. Er wordt ingegaan op de manier waarop deze lacunes met waarneming bij bedrijven, ook wel primaire waarneming genoemd, kan worden aangepast. Het verzamelen van de benodigde gegevens via primaire waarneming brengt echter een verhoging van de administratieve lasten voor bedrijven met zich mee. Aangezien het CBS juist hard werkt om de administratieve lastendruk te verlagen, is het belangrijk om de consequenties voor de lastendruk voor bedrijven goed in kaart te brengen. De consequenties voor de lastendruk, die het vervullen van de lacunes met zich mee brengt, worden in dit hoofdstuk besproken.

6.1 Resterende lacunes oplossen door primaire waarneming

Lacune: Uitzendkrachten toedelen naar branches waar ze werken

Deze lacune kan worden opgelost zonder extra primaire waarneming. De vraag naar 'het aantal werknemers in de categorie uitzendkrachten en gedetacheerd' (peildatum 30 september) en de vraag naar 'personeelskosten voor uitzendkrachten en gedetacheerd personeel' worden momenteel al via de PS-vragenlijst aan de bedrijven gesteld. Theoretisch is het nu al mogelijk de gegevens over het aantal ingehuurd uitzendkrachten te publiceren. De uitgaven aan uitzendpersoneel zijn alleen bekend bij bedrijven in de grootteklasse 4 (10 of meer medewerkers) en hoger. De kleinere bedrijven hoeven in de vragenlijst van de productiestatistiek slechts totale personeelskosten op te geven en geen verbijzonderingen.

In de praktijk blijkt dat er nog niet voldoende analyses op deze variabelen zijn gedaan. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat een seizoensbedrijf op de peildatum geen uitzendkrachten inhuurt, maar in dat jaar wel personeelskosten voor uitzendkrachten heeft. Dat vergt wel controle vooraf.

De vraag naar de personeelskosten voor uitzendkrachten staat ook in de nieuwe SBS-verordening en dat waarborgt de levering van deze informatie op gedetailleerd niveau (4 digits van de NACE).

Lacune: Afzonderlijke informatie over snel groeiende ondernemingen

Afzonderlijke informatie over snelgroeiende ondernemingen is een lacune waarbij primair waargenomen informatie voorhanden is. Het is wel van belang dat duidelijke indicatoren van snel groeiende ondernemingen worden vastgesteld. Het EIM bijvoorbeeld heeft in 1996, 1999, 2001 en 2005 een benchmarkonderzoek uitgevoerd naar ondernemerschap en bedrijvendynamiek. Een snel groeiende onderneming wordt door het EIM getypeerd als een onderneming die over een periode van 3 jaar meer dan 60 procent groeit in omzet en/of in werkgelegenheid (de Jong-'t Hart en Verhoeven, 2006). Het gaat hierbij om bedrijven tussen de 50 en 1 000 medewerkers.

Bij de productiestatistiek, Statistiek Financiën Ondernemingen en de Statistiek Enquête Werkgelegenheid en Lonen is informatie beschikbaar waarmee na de benodigde bewerking van deze informatie de lacune over snelgroeiende ondernemingen kan worden opgelost.

Lacune: Arbeidskosten per dienst

Momenteel wordt er nog geen informatie verzameld over de arbeidskosten per dienst. Wel is er uit de productiestatistiek informatie over totale omzet en over totale arbeidskosten. De verhouding tussen deze twee variabelen is dus bekend: de arbeidskosten per eenheid omzet. Bedrijven vanaf grootteklasse 4 specificeren in het inlegvel hun omzet naar verschillende activiteiten. Dat zijn voor de bedrijven in de dienstensector in veel gevallen diensten. Een indicatie van de arbeidskosten per dienst is dan mogelijk door de arbeidskosten per eenheid omzet te vermenigvuldigen met de omzet uit de desbetreffende dienst. Voor een exacte benadering zou men naar deze informatie moeten vragen bij bedrijven in het bestaande arbeidskostenonderzoek.

Lacune: Gewerkte uren per maand

De vraag naar 'het aantal door werknemers gewerkte uren per maand' is een vraag die momenteel niet op maandelijkse basis wordt uitgevraagd. Wel is er in de Walvisregistratie informatie over het aantal verloonde uren, maar dat is niet precies hetzelfde als het aantal gewerkte uren.

Binnen het CBS worden prijsindices ontwikkeld voor verschillende branches binnen de dienstverlening. Voor het berekenen van prijsindices wordt wel het aantal gewerkte uren bij bedrijven uitgevraagd. Dit gebeurt echter op kwartaalbasis. Daarnaast geldt het alleen voor branches waarvan de prijsindex wordt berekend aan de hand van het gerealiseerde uurtarief. Bedrijven berekenen na afloop van de periode hoe groot de opbrengst is geweest in deze periode en hoeveel uren voor klanten is gewerkt. Het quotiënt hiervan, omzet gedeeld door uren, is het gerealiseerde uurtarief. De methode van gerealiseerde uurtarieven meet dus de prijzen van daadwerkelijk geleverde diensten. De gemiddelde opbrengsten per uur worden berekend per precies omschreven functieprofiel (per niveau, mogelijk per type klant en vakgebied). Omdat het aantal daadwerkelijk gewerkte uren alleen dient om tot een goede prijsindexstatistiek te komen, worden ze niet gepubliceerd. Voor de branches: ingenieurs, advocaten, notarissen, accountants, IT-dienstverlening, reclamebranche, economische adviesverlening, beveiliging en opsporing en de uitzendbranche wordt de prijsindex berekend aan de hand van het gerealiseerde uurtarief.

Lacune: Investeringsverwachtingen

Om te voldoen aan de wensen over investeringsverwachtingen van de commerciële dienstverlening, kan de statistiek investeringsverwachtingen, die gebruikt wordt bij de delfstoffenwinning, de industrie en de openbare voorzieningssector (SBI 10–42), ook ingezet worden bij de commerciële dienstverlening. De opzet van het onderzoek kan hierbij gelijk zijn aan de schriftelijke enquête van de reeds bestaande statistiek investeringsverwachtingen. Deze wordt twee keer per jaar gehouden (voor- en najaar).

Het gaat om een steekproefonderzoek om inzicht te verschaffen in de verwachtingen van ondernemers over hun (toekomstige) investeringen. De vragenlijstvariabele is dan de volgende: 'Wat is de totale waarde (in lopende prijzen) van de materiële vaste activa, die de ondernemers verwachten in het lopende en komende verslagjaar in gebruik te nemen?'. Het gaat daarbij om in eigendom te verkrijgen activa. Het ligt voor de hand de populatie en steekproef van het onderzoek in de industrie op overeenkomstige wijze vast te stellen als bij de statistiek investeringsverwachtingen voor de industrie. De populatie betreft alle in het verslagjaar actieve bedrijven met 10 of meer werkzame personen. De steekproef is een gestratificeerde steekproef met een steekproef fractie van 25%. Bedrijven met 100 of meer werkzame personen worden integraal in het onderzoek meegenomen.

Lacune: Belemmeringen als gevolg van intransparantie en afscherming van de markt

Op de innovatie-enquête staat al de vraag 'in welke mate bepaalde factoren een belemmering vormen voor innovatie-activiteiten'. Een van de factoren die genoemd is, is de factor 'gebrek aan markt informatie'. Deze informatie wordt al verzameld en ook al gepubliceerd.

In 2000–2002 was ook nog een van de antwoordcategorieën: 'regelgeving'. Deze factor is vanwege lage respons van bedrijven van de vragenlijst 2002–2004 afgehaald. Wellicht kan in de volgende innovatie-enquête op de vraag naar belemmeringen bij innovatie een categorie worden opgenomen die betrekking heeft op intransparantie en afscherming van de markt.

Overige lacunes

Op het gebied van dienstenoutput is er sprake van meerdere lacunes. Een aantal lacunes in het overzicht van de wensen gaat over handel. Het betreft lacunes over specifiekere informatie over consumer-to-consumer handel, de internationale handel in diensten en conjunctuurinformatie over de handel. Aangezien het hier specifieke lacunes betreft over de handel en dit jaar binnen het project Handel en Diensten werd gefocust op commerciële dienstverlening, wordt in dit hoofdstuk niet verder ingegaan op de mogelijkheden om deze lacunes op te lossen met primaire waarneming. Deze lacunes zullen in 2007 verder worden uitgewerkt aangezien de handel dan op het programma staat.

De laatste lacunes uit het schema van bijlage 1 zijn lacunes van een andere aard. Het gaat hier om de vraag naar lange tijdreeksen zonder breuken en de vraag naar een constant beeld van variabelen over de jaren heen. Tevens wordt er bij de wensen terecht gemeld, dat men graag volledige transparantie wil ten aanzien van problemen in de cijfers. Dit zijn natuurlijk wensen die terecht worden gemeld en die het CBS ook zeker ter harte zal nemen. Het zijn alleen geen zaken die kunnen worden opgelost door middel van het inzetten van primaire waarneming.

6.2 Consequenties voor de lastendruk

Het verlagen van de administratieve lastendruk is een belangrijk onderwerp op zowel de Nederlandse politieke agenda als op de Europese agenda. Het CBS streeft er dan ook naar om de administratieve lastendruk voor de bedrijven zoveel mogelijk te beperken en zelfs te verlagen. Echter sommige van de lacunes op het gebied van de dienstensector zijn niet op te lossen door reeds aanwezige informatie of door het gebruik van secundaire bronnen. In dat geval zal primaire waarneming moeten worden ingezet, wil er aan de wens worden voldaan. Om te kunnen besluiten of dit gewenst is, is het van belang de consequenties voor de lastendruk goed in kaart te brengen. Per lacune zal hieronder de consequentie voor de administratieve lastendruk worden besproken.

De administratieve lastendrukverhoging is bij de lacunes 'uitzendkrachten toedelen naar branches waar ze werken' en afzonderlijke informatie over snelgroeiende ondernemingen nihil, omdat deze informatie al wordt gevraagd. Voor de lacune 'belemmeringen als gevolg van intransparantie en afscherming van de markt' is hij zeer beperkt. Het gaat hierbij om het toevoegen van één of twee vragen op een bestaande vragenlijst. Als er voor 'arbeidskosten per dienst' extra vragen moeten worden opgenomen in het arbeidskostenonderzoek, is het afhankelijk van het aantal onderscheiden diensten met hoeveel vragen de vragenlijst wordt uitgebreid. Het betekent in ieder geval wel een wat langere invultijd van een bestaande vragenlijst.

Indien een nieuwe maandelijks vragenlijst voor de lacune 'aantal gewerkte uren per maand' wordt uitgezonden, leidt dat tot een verhoging van de lastendruk. Ter vergelijking: de invultijd van de vragenlijst kortetermijnstatistieken bedraagt ongeveer 10 minuten.

De administratieve lastendruk wordt door het uitzenden van een nieuwe vragenlijst voor de investeringsverwachtingen aanzienlijk groter. Als hetzelfde onderzoeksdesign wordt aangehouden als voor de industrie gaat het om het uitzenden van vragenlijsten naar alle bedrijven met meer dan 100 werkzame personen die vallen onder de commerciële dienstverlening en daarbovenop nog eens 25 procent van het aantal bedrijven in de commerciële dienstverlening met een aantal werkzame personen tussen de 10 en 100. In de industrie worden twee keer per jaar ruim 2 800 vragenlijsten met betrekking tot investeringsverwachtingen uitgezonden; de totale invultijd bedraagt per bedrijf op jaarbasis iets minder dan een half uur voor deze vragenlijsten.

6.3 CBS ontwikkelingen in de primaire waarneming

Op het gebied van primaire waarneming vinden er bij het CBS ontwikkelingen plaats om de noodzakelijke primaire waarneming zo optimaal mogelijk te laten zijn. Hieronder volgen een aantal voorbeelden van onderzoeken die momenteel bij het CBS lopen. Deze onderzoeken zijn er op gericht om de primaire waarneming te optimaliseren en dus de (ervaren) lastendruk bij bedrijven te verkleinen.

Het Waarnemings Expertise Programma (WEP) heeft als doel de waarneming bij bedrijven verder te professionaliseren. Binnen het WEP vallen een aantal projecten.

Binnen het project 'ontwikkelen en testen vragenlijst PS 2006' worden nieuwe PS-vragenlijsten uitgewerkt en getest. Bij deze nieuwe vragenlijsten is het de bedoeling dat ze minder belastend zijn voor de berichtgever, doordat bij het uitvragen van de Winst- en Verliesrekening wordt aangesloten bij de bedrijfsadministratie van de onderneming.

Binnen het project 'Invultips voor berichtgevers' is het doel om kennis met betrekking tot tips voor het invullen van de papieren en elektronische vragenlijsten van de productiestatistieken en de kortetermijnstatistieken met berichtgevers te delen. Met behulp van deze tips wordt het voor berichtgevers gemakkelijker om deze vragenlijsten in te vullen. Een ander project is het project 'Periodieke vrijwaring van CBS-enquêtes'. Dit is een onderzoek naar de mogelijkheden om bedrijven in het Midden- en Kleinbedrijf gedurende een bepaalde periode geen enkele CBS-enquête toe te sturen ('enquêtevakantie'). Tevens loopt er een project tussen waarnemingsvoorbereiding en Nationale Rekeningen. Dit project heeft als doel het systematisch in kaart te brengen van de variabelen die NR nodig heeft, zodat onnodige variabelen van de vragenlijst van de productiestatistieken kunnen worden geschrapt.

Schema 6
Lacunes in de statistiek en oplossingen door inzet van secundaire bronnen en primaire waarneming

Bouwstenen	Lacunes	S	P	V
Structuur Arbeidsinput	Aansluiting productiestatistiek en Nationale rekeningen			
	Uitzendkrachten naar branche waar ze werken		X	
	Afzonderlijke informatie over snel groeiende ondernemingen		X	
	Arbeidskosten per dienst		X	
Interacties tussen ondernemingen	Kenmerken van werknemers	X		
	Gewerkte uren per maand	X	X	
	Franchising	X		
Technologische en kennisinput Dienstenoutput	Geen			
	Consumer-to-Consumer handel			
	Kwantitatieve informatie over e-commerce	X		
	Meer detail in dienstesoorten			
	Informatie over reisverkeer			
	Maandcijfers in plaats van kwartaalcijfers	X		
	Investeringsverwachtingen			X
Overig	Belemmeringen: intransparantie en afscherming van de markt		X	
	Verwachtingen en oordelen van ondernemers in de handel			
	Combinatie regio en grootteklasse voor een aantal kernvariabelen	X		
	Lange tijdreeksen zonder breuken			

S = Secundaire bronnen (lacune wordt opgelost met behulp van secundaire bronnen)
P = Primaire waarneming (lacune wordt opgelost met behulp van primaire waarneming)
V = Vervolgproject (lacune wordt opgelost in een vervolgproject)

6.4 Conclusies

Met primaire waarneming kan een aantal lacunes worden weggewerkt. In een aantal gevallen kan dat door het toevoegen van enkele vragen aan bestaande enquêtes. Dat is mogelijk bij de lacunes arbeidskosten per dienst en intransparantie en afscherming van de markt.

De lacunes uitzendkrachten naar branche en afzonderlijke informatie over snel groeiende ondernemingen zijn oplosbaar door een interne aanpassing in de dataprocesing.

Voor de lacune aantal gewerkte uren per maand is er informatie in Walvis, alleen gaat het hier om het aantal verloonde uren. Het daadwerkelijke aantal gewerkte uren wordt bij een aantal branches op kwartaalbasis waargenomen. Het aantal verloonde uren uit Walvis kan als proxy voor het aantal gewerkte uren worden gebruikt voor het midden- en kleinbedrijf. Voor het grootbedrijf dient een nieuwe maandelijkse enquête te worden uitgezonden. Dat leidt tot een verhoging van de lastendruk.

Het oplossen van de lacune investeringsverwachting is niet ingewikkeld, omdat het bestaande onderzoek in de industrie kan worden uitgebreid naar de dienstensector. Echter dit betekent eveneens een verhoging van de lastendruk. Schema 6 geeft een overzicht van de lacunes die opgelost kunnen worden door gebruik te maken van primaire en/of secundaire bronnen.

7. Presentatie van de informatie

Wensen van interne en externe klanten van het CBS op het terrein van dienstverlening hebben voor een deel betrekking op informatie, die al beschikbaar is op Statline. Publicaties in de vorm van bijvoorbeeld artikelen en bijdragen aan de Dienstenmonitor kan de toegankelijkheid van de beschikbare informatie aanzienlijk verbeteren. In vergelijking met een 'traditionele' sector als industrie wordt op het gebied van (commerciële) dienstverlening nog weinig gepubliceerd.

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke producten/publicaties worden opgeleverd op het gebied van dienstverlening. Het gaat hierbij om uitbreiding van de Dienstenmonitor, de themapagina dienstverlening, webmagazine-artikelen en een overzicht van de reeds beschikbare statistieken. Verder wordt ingegaan op de verwevenheid tussen diensten en industrie. Tenslotte wordt een beschrijving gegeven van de wijze waarop vanuit meso-gegevens aansluiting kan worden gevonden met de macro-gegevens van Nationale Rekeningen.

De publicaties omvatten in eerste instantie alleen de commerciële dienstverlening. Vanaf 1 januari 2007 wordt het aantal publicaties uitgebreid op de terreinen van Handel, Vervoer en de Quartaire sector.

7.1 Dienstenmonitor

De Dienstenmonitor wordt in 2007 uitgebreid. De Dienstenmonitor is een elektronische publicatie, waarbij op kwartaalbasis drie branches met een beperkt aantal variabelen worden beschreven: de Horeca (omzet, prijs en volume), de Computerbranche (omzet en vacatures) en de Uitzendbranche (omzet, uitzenduren en aantal banen in Nederland).

Het gaat bij de uitbreiding niet alleen om een verbreding van de Dienstenmonitor (meer branches), maar ook om een verdieping (meer variabelen).

De uitbreiding van de Dienstenmonitor vindt om capaciteitsredenen stapsgewijs plaats. Eerst wordt een aantal extra branches in de commerciële dienstverlening beschreven. Naar aanleiding van resultaten uit vervolprojecten: Handel, Vervoer en de Quartaire sector wordt tevens beoordeeld of deze sectoren in de Dienstenmonitor kunnen worden meegenomen.

Voor de uitbreiding van de Dienstenmonitor met ingang van 2007 is gekozen voor de economisch meest relevante branches. De economische relevantie van de branches binnen de commerciële dienstverlening is getoetst aan de hand van een drietal economische maatstaven: omzetsniveau, omzetontwikkeling en aantal bedrijven. Als resultaat hiervan wordt de dienstenmonitor met de volgende branches uitgebreid:

1. Reclamebureaus
2. Architecten en ingenieurs
3. Advocaten, accountants, economische adviesbureaus

Er wordt overwogen de schoonmaakbranche (reiniging van gebouwen en transportmiddelen) in de uitbreiding mee te nemen. Variabelen waarmee de Dienstenmonitor wordt uitgebreid zijn conjunctuurtstgegevens, prijsindices, productie-indices, aantal bedrijven en arbeidsstatistieken. De prijsindex en productie-index voor de commerciële dienstverlening zijn nog in ontwikkeling. Arbeidsstatistieken komen vanaf/ná 2008 op kwartaalbasis en met voldoende detail beschikbaar uit de registraties in het kader van de Walviswetgeving. De conjunctuurtst is juist bij de zakelijke dienstverlening al goed ontwikkeld en wordt nog verder uitgebreid.

In februari 2007 wordt gestart met een proefpublicatie over het vierde kwartaal 2006. Medio 2007 wordt vervolgens over het eerste kwartaal van 2007 de nieuwe uitgebreide Dienstenmonitor gepubliceerd. In bijlage 4.1 staat weergegeven hoe deze nieuwe Dienstenmonitor eruit komt te zien. Naast de verbreding met drie branches wordt de Dienstenmonitor voor elke branche uitgebreid met conjunctuurtstinformatie en een

optioneel blok. Het optioneel blok is bedoeld om per kwartaal structuurinformatie van de branche te geven dat niet op kwartaalbasis beschikbaar komt. Structuurinformatie kan bijvoorbeeld betrekking hebben op het aantal bedrijven, werkgelegenheid en productie-statistieken.

Tenslotte wordt in 2007 beoordeeld of het zinvol is de Dienstenmonitor uit te breiden met en rubriek waarin een totaal beeld van de dienstverlening in Nederland wordt gegeven.

7.2 Themapagina Dienstverlening

De themapagina dienstverlening wordt in 2007 verbeterd. Op de huidige themapagina dienstverlening is cijfermateriaal terug te vinden over de volgende outputvariabelen:

- Bedrijfsresultaten
- Productie
- Toegevoegde waarde
- Aantal bedrijven
- Aantal banen
- Omzetontwikkeling
- Omzetspecificaties
- Arbeidsvolume
- Vacatures

Uit hoofdstuk 3 is echter gebleken dat er veel meer statistische informatie over dienstverlenende activiteiten beschikbaar is. Om de beschikbare informatie op een goede manier toe te laten komen aan interne en externe klanten van het CBS moet de informatie op een heldere manier worden gepresenteerd. In hoofdstuk 4: aanpak van anderen is aangegeven hoe Frankrijk en Canada de presentatie van de statistische informatie over diensten verzorgen.

In 2007 wordt in het kader van het vervolgproject commerciële dienstverlening de themapagina op de volgende punten verbeterd:

- Heldere presentatie
- Meer outputvariabelen
- Meer classificatiemogelijkheden van branches
- Verwijzingen naar andere dienstensectoren (bijvoorbeeld Handel en Vervoer)

In 2007 wordt de CBS-website ingrijpend veranderd en worden de themapagina's anders ingedeeld. De huidige themapagina dienstverlening, waarbij de horeca en de zakelijke en persoonlijke dienstverlening is opgenomen, wordt dan opgesplitst in een themapagina Handel en Horeca en een themapagina Financiële en Zakelijke diensten.

7.3 Web(magazine) artikelen

Ontwikkelingen binnen de dienstverlening worden gepresenteerd in de vorm van web(magazine)-artikelen. Webmagazine artikelen bieden namelijk een goede mogelijkheid om trends en opvallende ontwikkelingen binnen sectoren of afzonderlijke branches binnen de dienstverlening op een analytische wijze neer te zetten en aan te bieden aan interne en externe klanten. Er is gewerkt aan artikelen met de volgende onderwerpen:

- Organisatieadviesbureaus (gepubliceerd op 14 augustus 2006)
- Advocatuur (publicatie in 2007)
- Groei in de commerciële dienstverlening (publicatie in 2007)
- Architecten en ingenieurs (publicatie op 29 januari 2007)

De focus van deze artikelen ligt bij de commerciële dienstverlening. In 2007 worden bij de vervolgprojecten Handel, Vervoer en de Quartaire sector ook web(magazine)artikelen op deze terreinen geschreven.

7.4 Overzicht dienstverlening (Statline tabellen)

Een deel van de wensen van interne en externe klanten van het CBS kan met de reeds beschikbare informatie op Statline worden opgelost (3e kolom, bijlage 1). Een overzicht van deze informatie is in StatLinetabellen te vinden via de CBS-website.

7.5 Verwevenheid Industrie en Dienstverlening

De dienstensector is sterk verweven met de industrie. Veel dienstenbedrijven zijn in de afgelopen decennia ontstaan doordat de industrie zich steeds meer is gaan richten op de corebusiness.

Op verschillende punten komt deze verwevenheid tot uitdrukking:

1. Als de industrie activiteiten uitbesteedt, die voorheen in het eigen bedrijf werden gedaan, lijkt dat een toename van de verdienstelijking van de economie, maar in feite verandert er weinig aan het totaal van activiteiten. Voorbeelden van zulke uitbestede activiteiten zijn transport, administratie, schoonmaakwerkzaamheden en marketing. De aanbod- en gebruiktabellen van Nationale Rekeningen leveren informatie over deze intermediaire leveringen.
2. Juridisering, en toegenomen reorganisaties van het bedrijfsleven leveren mogelijk meer werk op voor advocaten en organisatieadviesbureaus. Ook binnen de industrie bestaat de werkgelegenheid in toenemende mate uit dienstverlenende banen. De beroepsbevolking naar klassen kan wellicht meer inzicht hierin verschaffen.

In 2007 vindt onderzoek naar verwevenheid plaats. In welke vorm de resultaten worden gepubliceerd staat nog niet vast.

7.6 Meso-macro aansluiting

De macrocijfers die in de Nationale rekeningen worden gepresenteerd zijn samengesteld op basis van verschillende bronstatistieken. De begrippen die in deze bronstatistieken worden gehanteerd wijken soms af van de begrippen van de Nationale rekeningen. Om het nationale huishoudboekje sluitend te krijgen worden posten bijgeschat die in de bronstatistieken niet voorkomen (zoals zwart werken) en worden uiteindelijk alle posten 'ingepast'.

Dit betekent dat de cijfers die op basis van de bronstatistieken worden gepubliceerd (op meso-niveau) niet altijd één op één teruggevonden kunnen worden in de Nationale rekeningen. Door middel van procestabellen wordt stap voor stap inzichtelijk gemaakt hoe de Nationale rekeningen zijn opgebouwd; een zeer geaggregeerd voorbeeld van een dergelijke procestabel is weergegeven in bijlage 4.2.

7.7 Conclusies

De toegankelijkheid van statistische informatie op het gebied van de commerciële dienstverlening kan worden verbeterd door verschillende publicaties en eindproducten. Dit jaar en ook het komende jaar wordt een aantal uiteenlopende publicaties en andere producten opgeleverd. In 2007 wordt dit voortgezet met publicaties over de sectoren Handel, Vervoer en de Quartaire Sector.

8. Vervolgprojecten

In 2007 wordt nog doorgewerkt aan het deelproject Commerciële dienstverlening en worden de projectresultaten overgedragen aan en geïmplementeerd in de reguliere statistiek. Ook is een aantal lacunes doorgeschoven naar 2007.

Voor de onderdelen Handel en Vervoer wordt in 2007 gestart met dezelfde aanpak die in 2006 is gekozen voor de commerciële dienstverlening. Dat geldt ook voor de quartaire sector, maar daarvoor geldt dat in 2007 vooral de informatievoorziening aan het SCP (Sociaal en Cultureel Planbureau) zal worden geregeld. Het deelproject International sourcing heeft een heel ander karakter: in samenwerking met andere Europese lidstaten en Eurostat wordt een survey uitgevoerd waarin wordt gevraagd naar ervaringen met en plannen voor outsourcing van activiteiten naar het buitenland.

In de volgende paragrafen komen de verschillende deelprojecten achtereenvolgens aan de orde.

8.1 Deelproject Commerciële dienstverlening 2007

Het deelproject Commerciële dienstverlening kan in 2007 voortbouwen op de resultaten van het deelproject Diensten van 2006. Vooral op het terrein van de output is er nog werk aan de winkel. Hieronder staan een aantal voorgenomen werkzaamheden.

- Uitbreiding van de dienstenmonitor. De branches die tot nu toe in de dienstenmonitor voorkomen zijn de uitzendbranche, de horeca en de IT-dienstverlening. Twee branches in de huidige dienstenmonitor, de uitzendbranche en de IT-branchen, worden uitgebreid met gegevens over de verwachte ontwikkelingen in de branche (de conjunctuurtest). Verder ligt er een voorstel om het aantal branches in de dienstenmonitor uit te breiden met de reclamebureaus, de architecten en ingenieurs en de accountants, advocaten en economische adviesbureaus. Deze vernieuwingen worden binnen het project handel en diensten ontwikkeld en vervolgens geïmplementeerd in het reguliere statistisch proces. De implementatiefase loopt naar verwachting nog door tot in 2008.
- Meer output over de zakelijke dienstverlening in de vorm van artikelen, tabellen en/of bijdragen aan publicaties op basis van het reeds beschikbare statistisch materiaal, waarin de aansluiting met de cijfers van Nationale rekeningen zo helder mogelijk wordt gepresenteerd en waarbij ook de aansluiting is geregeld met microbestanden die door externen via Cerem kunnen worden gebruikt.
- Op de nieuwe website van het CBS komt een andere thema-indeling te staan dan tot nu toe. De zakelijke dienstverlening valt onder het thema financiële en zakelijke diensten. Een werkgroep met o.a. leden van de projectgroep handel en diensten gaat de themapagina verbeteren, zodat de informatie over de dienstverlening beter toegankelijk wordt.
- Tijdreeksen van enkele hoofdvariabelen (omzet, toegevoegde waarde) van de PS kloppend maken. Nu staan er nog te veel korte reeksen op StatLine, die niet in de tijd met elkaar vergelijkbaar zijn.

Een aandachtspunt in 2007 betreft de nieuwe NACE- en SBS-verordeningen. De uitvoering van deze nieuwe verordeningen ligt niet bij de projectgroep, maar we kunnen nog wel een rol spelen in het meedenken over de herziening van kerncellen van de zakelijke dienstverlening. In 2006 hebben we al een overzicht gemaakt van de consequenties van de nieuwe verordeningen. In 2007 gaan we dit up to date houden.

Een ander aandachtspunt voor 2007 is de ontwikkeling en implementatie van een indeling van de diensten naar soort. Om in de toekomst de verwevenheid van industrie en diensten in kaart te kunnen brengen – dit blijkt een belangrijke wens van externe gebruikers – is het gebruik van een goede dienstenindeling een basisvoorwaarde. Er zijn twee ontwikkelingen gaande op dit vlak:

De in Europa overeengekomen indeling is de CPA (Classification of Products by Activity). Dat is een indeling van alle output van economische activiteiten, zowel goede-

ren als diensten. De eerste 4 digits van de CPA komen overeen met de NACE. De nieuwe NACE heeft dus ook gevolgen voor de CPA. De omzetspecificaties van diverse SBI's zullen daaraan moeten worden aangepast.

Bij de prijzenstatistieken wordt stapsgewijs aan een indeling gewerkt in het kader van de ontwikkeling van de waarneming van dienstenprijzen.

Uit de besluiten die door de directie worden genomen over aanbevelingen uit de hoofdstukken secundaire en primaire waarneming kunnen ook nog werkzaamheden voor de projectgroep voortkomen.

Van alle vernieuwingen die leiden tot aanpassing van het reguliere productieproces wordt een methodologische beschrijving opgeleverd in de vorm van een interne rapportage.

8.2 Deelproject Handel 2007

Het deelproject Handel start in 2007 op analoge wijze als het deelproject voor de commerciële dienstverlening in 2006 is gestart. Eerst wordt de externe en interne informatiebehoefte in kaart gebracht, de lacunes worden gedefinieerd en vervolgens wordt nagegaan in hoeverre deze door middel van secundaire bronnen of primaire waarneming kunnen worden opgelost. Daarbij wordt gebruik gemaakt van reeds ontwikkelde methodologie en best practices in andere landen. Ook worden al concrete producten opgeleverd in de vorm van tabellen, artikelen en/of delen van publicaties op basis van reeds beschikbaar materiaal.

Voor een deel zal de informatiebehoefte over handel niet afwijken van de informatiebehoefte over diensten in het algemeen. Die is in 2006 al geïnventariseerd. In dit deelproject zal de aandacht vooral uitgaan naar branchespecifieke informatie. Een van de lacunes die al in 2006 is benoemd is de informatie over consumer-to-consumer-handel. Het gaat om de handel die plaatsvindt via internet (bijvoorbeeld marktplaats.nl en e-bay). Een andere lacune die al is geformuleerd is informatie over verwachtingen en oordelen van ondernemers in de handel.

Veelbelovende secundaire bronnen voor de statistieken van de handel zijn de scannerdata. Het gebruik van scannerdata biedt de mogelijkheid om zeer gedetailleerd inzicht te krijgen in de goederenstromen in de detail- en groothandel. Scannerdata leveren snellere, meer gedetailleerde en vooral meer betrouwbare statistieken op met betrekking tot omzetten, volumes en prijzen. Tegelijkertijd komt gedetailleerde informatie beschikbaar voor statistieken over de bestedingen van consumenten en nog te ontwikkelen productie-indexcijfers voor diensten. Ten slotte ontstaat een bron van microdata voor theoretisch en toegepast statistisch onderzoek. In 2007 wordt geïnventariseerd welk soort scannerdata beschikbaar zijn of kunnen komen voor het CBS en wordt nagegaan hoe de kwaliteit van de bestaande statistieken van de handel kan worden verbeterd door het gebruik daarvan.

In 2007 leidt dit tot een rapport over de sector handel, dat de volgende onderdelen bevat:

- Een systematische en exacte opsomming van de lacunes in de statistische informatie over de handel, waarbij is aangegeven voor welke doelen en voor welke gebruikers deze gegevens vereist dan wel gewenst zijn.
- Een beschrijving van best practices in enkele andere landen.
- Een overzicht van secundaire bronnen die gebruikt kunnen worden om in de lacunes te voorzien, met een heldere beschrijving van de wijze waarop deze ingezet kunnen worden, uitgewerkt tot op het niveau van outputvariabelen. De scannerdata vormen hier de secundaire bron bij uitstek.
- Praktische adviezen over de primaire waarneming in de toekomst, uitgewerkt tot op het niveau van onderzoeksdesign en vragenlijstvariabelen.

Daarnaast worden concrete producten opgeleverd:

- Kopij voor CBS-publicaties (in de vorm van een hoofdstuk in de brede publicatie over het commerciële bedrijfsleven en/of in de vorm van bijdragen aan de internetsite): een

beschrijvende analyse (tekst, tabellen, grafieken) waarin alle tot nu toe beschikbare informatie over de handel logisch is geordend, en waarin structuur en dynamiek van de branche worden beschreven. Aansluiting van deze mesogegevens bij de macrogegevens van Nationale rekeningen is vereist; dit blijkt namelijk een uitdrukkelijke gebruikerswens.

- Een methodologiebeschrijving van het gebruik van scannerdata.
- Concrete resultaten van het gebruik van scannerdata in een pilot-omgeving. In 2008 kan implementatie in het reguliere statistische werkproces volgen.

8.3 Deelproject Vervoer 2007

Voor het deelproject Vervoer, opslag en communicatie (kortweg Vervoer) geldt dezelfde aanpak als voor het deelproject Handel. Eerst wordt de externe en interne informatiebehoefte in kaart gebracht, de lacunes worden gedefinieerd en vervolgens wordt nagegaan in hoeverre deze door middel van secundaire bronnen of primaire waarneming kunnen worden opgelost. Daarbij wordt gebruik gemaakt van reeds ontwikkelde methodologie en best practices in andere landen. Ook worden al concrete producten opgeleverd in de vorm van tabellen, artikelen en/of delen van publicaties op basis van reeds beschikbaar materiaal.

Typisch voor de vervoerstatistieken is dat de institutionele en de functionele statistieken tot nu toe vrijwel volledig los van elkaar worden gemaakt en gepubliceerd. De institutionele statistieken met betrekking tot vervoer geven een beeld van financiële situatie van de bedrijven die vervoer als hoofdactiviteit hebben. De functionele vervoersstatistiek beschrijft het vervoer van goederen in termen van tonkilometers. Beide soorten statistieken worden tot nu toe vrijwel geheel separaat geproduceerd en gepubliceerd. Integratie van output kan tot verrassende uitkomsten en een beter inzicht in de vervoerswereld leiden.

Het project resulteert in 2007 in een rapport, dat de volgende onderdelen bevat:

- Een systematische en exacte opsomming van de lacunes in de statistische informatie over vervoer, opslag en communicatie, waarbij is aangegeven voor welke doelen en voor welke gebruikers deze gegevens vereist dan wel gewenst zijn.
- Een beschrijving van best practices in enkele andere landen.
- Een overzicht van secundaire bronnen die gebruikt kunnen worden om in de lacunes te voorzien, met een heldere beschrijving van de wijze waarop deze ingezet kunnen worden, uitgewerkt tot op het niveau van outputvariabelen.

Praktische adviezen over de primaire waarneming in de toekomst, uitgewerkt tot op het niveau van onderzoeksdesign en vragenlijstvariabelen.

Daarnaast worden concrete producten opgeleverd:

- Kopij voor CBS-publicaties (in de vorm van een hoofdstuk in de brede publicatie over het commerciële bedrijfsleven en/of in de vorm van bijdragen aan de internetsite): een beschrijvende analyse (tekst, tabellen, grafieken) waarin alle tot nu toe beschikbare informatie over vervoer, opslag en communicatie logisch is geordend, en waarin structuur en dynamiek van de branche worden beschreven. Aansluiting van deze mesogegevens bij de macrogegevens van Nationale rekeningen is vereist; dit blijkt namelijk een uitdrukkelijke gebruikerswens.

8.4 Deelproject quartaire sector 2007

De quartaire sector omvat de niet-commerciële dienstverlening, en hiertoe worden onder meer onderwijs, zorg, rechtspraak, cultuur, sport en recreatie gerekend. Dit is een breed en divers terrein.

Gestart wordt met het systematisch in kaart brengen van de externe en interne informatiebehoefte en de bij het CBS reeds beschikbare informatie.

Na deze algemene oriëntatie volgt een specifiek onderdeel dat is gericht op de gecoördineerde aanlevering van de CBS-gegevens die het Sociaal en Cultureel Planbureau nodig heeft voor onderzoek naar de quartaire sector. Door het SCP wordt een inventarisatie gemaakt van de gegevens die nodig zijn. Vervolgens zal het CBS nagaan welke van deze gegevens door het CBS geleverd kunnen worden en concrete afspraken maken over formaten, leveringsvoorwaarden en -tijdstippen.

Dit deelproject leidt ertoe dat systematisch gecoördineerde informatie over de quartaire sector voor intern gebruik en voor publicatiedoeleinden beschikbaar komt. Het stroomlijnen van de informatievoorziening naar het SCP betekent een efficiëntieslag en een tegemoetkoming aan een belangrijke klant. Het zal de samenwerking en uitwisseling van kennis met het SCP ten goede komen.

Startpunt is het bestand GEQS dat intern bij het SCP wordt gebruikt als basis voor onderzoek en publicatie. Het SCP maakt in 2006 een overzicht van de gegevens die nodig zijn om GEQS te vullen.

Dit deelproject levert de volgende resultaten op:

- Een rapport waarin een overzicht wordt gegeven van de gegevens die het SCP nodig heeft voor het vullen van GEQS en welke daarvan het CBS wel en welke het CBS niet kan leveren. Voor de gegevens die het CBS wel kan leveren wordt aangegeven op welke termijn, met welke frequentie en in welk format dit gebeurt.
- De afgesproken leveringen worden ook daadwerkelijk verricht, indien nodig vanuit de projectomgeving, indien en voorzover mogelijk rechtstreeks vanuit de reguliere werkprocessen. Zo snel als mogelijk worden alle leveringen overgedragen naar de reguliere werkprocessen. Om dat mogelijk te maken zal goede documentatie worden opgeleverd over gevolgde werkwijze, data en metadata, zodat het projectwerk reproduceerbaar is.
- Publicatie van statistische informatie over de quartaire sector, al dan niet in samenwerking met het SCP, in de vorm van tabellen en/of artikelen of als afzonderlijke publicatie.

8.5 Deelproject International Sourcing

Het deelproject International sourcing is een Eurostat-project dat cijfermateriaal oplevert over internationale outsourcing en insourcing in het recente verleden en de plannen voor de toekomst, en de motieven daarachter bij Nederlandse bedrijven. Het levert daarnaast ook ervaring op met dit type kwalitatieve surveys en het betekent een kans voor het CBS om binnen Europa een actieve rol te spelen.

Het CBS neemt deel aan dit project op verzoek van en met subsidie van Eurostat. Het betreft uitvoering van een survey, oplevering van de uitkomsten en een methodologisch rapport.

In Europees verband wordt een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar international sourcing. In overleg tussen de deelnemende landen is in 2006 een vragenlijst opgesteld, die in de laatste maanden van 2006 is getest. De definitieve vragenlijst wordt begin 2007 vastgesteld. Het veldwerk en de verwerking van de uitkomsten zullen plaatsvinden in de loop van 2007; eind 2007 moeten de resultaten aan Eurostat worden opgeleverd en begin 2008 wordt door Eurostat gepubliceerd.

Dit deelproject levert de volgende resultaten op:

- Statistische informatie over de mate van international sourcing, de motivatie daarvoor en de consequenties ervan.
- Operationele onderzoeksmethoden en -technieken om international sourcing te monitoren.
- Inventarisatie van bestaande bronnen en voorstellen hoe deze in te zetten in een set van indicatoren ten aanzien van international sourcing. Een sterk punt van Nederland is de ruime beschikbaarheid van koppelbare data op microniveau.

Een methodologisch rapport over de survey data en de data uit bestaande bronnen.

8.6 Overig

Er resteren uit 2006 nog enkele lacunes die opgelost moeten worden: het zijn werkzaamheden die niet duidelijk bij een bepaalde sector thuis horen.

Lacune Aansluiting productiestatistiek (PS) en Nationale Rekeningen (NR)

Gegevens uit de tabellen van de productiestatistieken zijn lang niet altijd gelijk aan de gegevens die NR hanteert in zijn tabellen. Daar is vaak een goede verklaring voor, maar die is niet bekend bij de gebruiker. De projectgroep gaat de verschillen tussen de tabellen van PS en NR inzichtelijk maken.

Lacune Meer detail in dienstesoorten

Internationale handel in diensten bestaat nu nog maar uit 12 dienstesoorten en een beperkt aantal landengroepen. Dit zou gedetailleerder moeten. Aan deze lacune komen we pas toe in 2008 als internationale handel op het programma staat.

Lacune Informatie over reisverkeer

Deze lacune betreft informatie die nodig is voor de consumptie-index. De huidige kwaliteit laat te wensen over. Dit kan ofwel in het speerpuntproject SIER (Statistieken Internationale Economische Relaties) worden aangepakt ofwel in het speerpunt Handel en diensten (in 2008). Begin 2007 wordt hierover besloten.

Lacune Lange tijdreeksen zonder breuken

Aansluitend op de tijdreeksen van Nationale rekeningen die momenteel in het kader van het speerpunt Lange tijdreeksen wordt gemaakt, zal geprobeerd worden voor de deelprojecten Commerciële dienstverlening, Handel en Vervoer tijdreeksen te maken van hoofdvariabelen uit de desbetreffende productiestatistieken.

8.7 Vooruitblik 2008

De resultaten van de deelprojecten Handel en Vervoer worden in 2008 geïmplementeerd in de reguliere statistieken.

Van de verschillende sectoren die tot handel en diensten behoren, zijn tot nu toe zakelijke dienstverlening, handel en vervoer belicht. Pas na 2007 kunnen de overige sectoren aan bod komen. Dat zijn de sectoren financiële instellingen, openbaar bestuur, onderwijs, zorg, cultuur en recreatie. Nog niet duidelijk is of voor alle ontbrekende sectoren hetzelfde stramien van lacunes, best practices, primaire en secundaire bronnen gevolgd kan worden. Zoals uit het deelproject quartaire sector al blijkt, is het SCP actief op het

Schema 7
Lacunes in de statistiek en oplossingen door inzet van secundaire bronnen, primaire waarneming en vervolgprojecten

Bouwstenen	Lacunes	S	P	V
Structuur Arbeidsinput	Aansluiting productiestatistiek en Nationale rekeningen			X
	Uitzendkrachten naar branche waar ze werken		X	
	Afzonderlijke informatie over snel groeiende ondernemingen		X	
	Arbeidskosten per dienst		X	
	Kenmerken van werknemers	X		
Interacties tussen ondernemingen	Gewerkte uren per maand	X	X	
	Franchising	X		
	Geen			
Technologische en kennisinput Dienstenoutput	Consumer-to-Consumer handel			X
	Kwantitatieve informatie over e-commerce	X		
	Meer detail in dienstesoorten			X
	Informatie over reisverkeer			X
	Maandcijfers in plaats van kwartaalcijfers	X		
	Investeringsverwachtingen		X	
	Belemmeringen: intransparantie en afscherming van de markt		X	
Overig	Verwachtingen en oordelen van ondernemers in de handel			X
	Combinatie regio en grootteklasse voor een aantal kernvariabelen	X		
	Lange tijdreeksen zonder breuken			X

S = Secundaire bronnen (lacune wordt opgelost met behulp van secundaire bronnen)
P = Primaire waarneming (lacune wordt opgelost met behulp van primaire waarneming)
V = Vervolgproject (lacune wordt opgelost in een vervolgproject)

terrein van de sectoren onderwijs, zorg, cultuur en recreatie. Schema 7 geeft een overzicht van de lacunes die opgelost worden door het inzetten van primaire en/of secundaire waarneming en de lacunes die in de vervolgprojecten worden behandeld.

Conclusies en aanbevelingen

Het blijkt dat een deel van de informatiebehoefte van de externe en interne klanten op het gebied van handel en diensten met de huidige statistieken al wordt afgedekt. De beschikbare informatie staat echter verspreid op de website en is – zeker voor mensen van buiten het CBS – niet gemakkelijk toegankelijk. Lange, consistente tijdreeksen (zonder breuken!) zijn voor klanten van groot belang. Als er problemen zijn met de cijfers willen ze daarover volledig en tijdig geïnformeerd worden.

De herziening van enkele belangrijke Europese verordeningen (NACE, SBS en STS) betekent een forse verbetering, die in de productiestatistieken vanaf het statistiekjaar 2008 en in de kortetermijnstatistieken vanaf het statistiekjaar 2009 moet worden doorgevoerd. Intern CBS wordt momenteel alles in het werk gesteld om op tijd aan deze nieuwe verplichtingen te kunnen voldoen.

Gebleken is dat de externe en interne klanten van het CBS een aantal extra wensen hebben ten opzichte van het huidige statistiekpakket. Aangegeven is hoe hieraan kan worden voldaan door de inzet van secundaire bronnen en door primaire waarneming. Inzet van secundaire bronnen kan ook een deel van de huidige primaire waarneming vervangen. Zo kan tegelijkertijd de statistische informatie worden uitgebreid en de administratieve lastendruk voor het bedrijfsleven worden verlaagd.

Aanbeveling 1: Maak de informatie op de website beter toegankelijk, zet informatie over de dienstensector bij elkaar. Benut de mogelijkheden die Statline biedt om een themabebanding te kiezen.

Aanbeveling 2: Zorg voor consistente tijdreeksen, geef bij reeksbreuken een aansluitjaar dubbel weer of leg de breuk voldoende ver terug. Informeer de gebruikers tijdig en volledig over problemen met de cijfers.

Aanbeveling 3: Zorg ervoor dat Nederland tijdig kan voldoen aan de herziene Eurostat-verordeningen, en dat het CBS ook zelf de cijfers op 4-digit-niveau van de SBI gaat publiceren. Er zijn behoorlijke aanpassingen nodig in de productiestatistieken voor 2008 en de kortetermijnstatistieken voor 2009, bovendien moet de productiestatistiek van 2008 dubbel aan Eurostat worden geleverd (volgens de oude en de nieuwe NACE).

Aanbeveling 4: Vervang de enquêtering van financiële gegevens in de kortetermijnstatistieken en de productiestatistieken zoveel mogelijk door inzet van belastinggegevens, indien nodig in een aantal stappen.

Aanbeveling 5: Neem heldere besluiten over de gesignaleerde lacunes in de informatiebehoefte en communiceer deze naar de klanten. Het is voor hen belangrijk te weten wat wel en wat niet van het CBS verwacht mag worden.

Aanbeveling 6: Maak gebruik van de ervaring en de bereidheid tot kennisdelen van andere statistiebureaus. Bijvoorbeeld ten aanzien van de toepassing van registergegevens en het inrichten van een website kan het Nederlandse CBS veel van buitenlandse zusterinstellingen leren.

Literatuur

- Aelen, F., Brakel J. van den en Ouwehand (2005), Methodologie Kortetermijnstatistieken in golven.
- Baumol, W.J. (1967), Macroeconomics of unbalanced growth: the anatomy of urban crisis, *American Economic Review*, Vol. 57, Issue 3.
- Baumol, W.J. et al. (1985), Unbalanced growth revisited: asymptotic stagnancy and new evidence, *American Economic Review*, Vol. 75, Issue 4.
- Bøegh Nielsen, P. (2005), Development of Services Sector Statistics – at a cross road? DG Internal Market and Services, European Commission; 2005 Helsinki.
- Buiten, G. et al. (2006), Feasibility study for a monthly turnover indicator in other services. Centraal Bureau voor de Statistiek (2003), Sturen op statistieken, visies uit de samenleving.
- Europese Commissie (2003), De concurrentiepositie van bedrijfsgerelateerde diensten en hun bijdrage aan de prestaties van het Europese bedrijfsleven, COM (2003) 747.
- Europese Commissie (2006), Time to move up a gear, annual progress report on growth and jobs.
- Fixler, D.J. en D. Siegel (1999), Outsourcing and productivity growth in services, *Structural Change and Economic Dynamics*, 10.
- Fonville, T. (2006), Kwaliteitsbeoordeling WiA (elektronische Winstaangifte).
- Gelauff, G.M.M. en A. M. Lejour (2006), The new Lisbon strategy, an estimation of the economic impact of reaching five Lisbon targets, *Industrial policy and economic reforms papers no. 1*.
- Giovannini, E. en W. Cave (2005), The statistical measurement of services: recent achievements and remaining challenges, *OECD Statistics Working Paper STD/DOC (2005)2*.
- Grigorieva, E. (2006), Versnelling statistiek commerciële dienstverlening.
- Fixler, D.J. en D. Siegel (1999), Outsourcing and productivity growth in services, *Structural Change and Economic Dynamics*, 10.
- Jong-t Hart, de P.M. en W.H.J. Verhoeven (2006), Internationale Benchmark 2005. Benchmark ondernemerschap, bedrijvendynamiek en snelle groeiers. EIM onderzoek voor bedrijf en beleid.
- Mellens, M. en J. Verbruggen (2006), Robuuste economische groei, *ESB* 15 december 2006.
- Minister van Economische Zaken en Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2004), Kiezen voor groei, brief van het kabinet.
- Ministerie van Economische Zaken (2006), Nationaal Hervormingsprogramma Nederland 2005 – 2008 in het kader van de Lissabonstrategie.
- Oulton, N. (1999), Must the growth rate decline? – Baumol's unbalanced growth revisited, Bank of England, London.
- Pelkmans, J. (2006), European integration: methods and economic analysis, 3e herziene druk.
- Pilat, D. (2004), The ICT productivity paradox: insights from micro data, *OECD Economic studies No. 38*, 2004/1.
- Pilat, D. en A. Wölfl (2005), Measuring the interaction between manufacturing and services. DSTI, STI working paper 2005/5 OECD.
- Schellings, R. (2006), De overeenkomsten tussen omzetonwikkelingen gebaseerd op de BTW en op CBS-waarneming. Resultaten voor de statistieken van de Nederlandse commerciële dienstverlening en industrie.
- Rubalcaba, L. (2004), Innovation in services: current statistical needs and proposals for a better coverage, DG Enterprise.
- Wölfl, A. (2005), The service economy in OECD countries, *OECD DSTI/DOC (2005)3*.
- WRR (2003), Nederland handelsland, het perspectief van de transactiekosten, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, rapporten aan de regering, no. 66.

Begrippenlijst

ABR	Algemeen Bedrijfsregister
BES	Bedrijfseconomische Statistieken
BSH	Statistische Analyse Heerlen
BSV	Statistische Analyse Voorburg
CPA	Classificatie van Producten naar Activiteit
CPB	Centraal Planbureau
EIM	Economische Instituut Midden- en Kleinbedrijf
EWL	Enquête Werkgelegenheid en Lonen
GBO	Gemeenschappelijke Beheer Organisatie
GEQS	Gegevensbestand Quartaire Sector
MIC	Indexcijfers, prijzen en conjunctuur
MNR	Nationale Rekeningen
MOO	Ontwikkeling en Ondersteuning
MSP	Macro-economische Statistieken en Publicaties
NACE	Nomenclature statistique des Activités économiques of all economic activities
NTP	Nederlandse Taxonomie Project
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SBI	Standaard Bedrijfsindeling
SBS	Structural Business Statistics
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
SRS	Sociaal Ruimtelijke Statistieken
STS	Short Term Statistics
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VIS	Vennootschap Informatie Systeem
VNO/NCW	Verbond van Nederlandse Ondernemingen / het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
WALVIS	Wet Administratieve Lasten Verlichting In Sociale verzekeringen
WIA	Winstaangifte-registratie
XBRL	eXtensible Business Reporting Law

Bijlage 1. Overzicht van de lacunes

A STRUCTUUR				
Wensen	Code	AI beschikbaar op Statline (dec. 2006) of op aanvraag verkrijgbaar ¹⁾	Verbetering in nabije toekomst voorzien	Blijft over als echte lacune
Aantal bedrijven, gedetailleerd naar SBI, recente cijfers	A1	Aantal bedrijven naar SBI 5 digit, per 1 januari 2006,	–	–
	A2	aantal vestigingen naar COROP-gebied, op SBI 5 digit, per 1 januari 2006,		
	A3	aantal vestigingen naar gemeente, op SBI 5 digit, per 1 januari 2006 <i>Bron: statistiek bedrijvendemografie</i>		
Bedrijvendynamiek	A4	Opheffingen 2003, op SBI 2 digit,		
	A5	oprichtingen tot en met 2005 op SBI 1 à 2 digit,		
	A6	faillissementen totaal en naar regio tot en met 2005, naar SBI 1 à 2 digit <i>Bron: statistiek bedrijvendemografie</i>		
Omzet, inkopen, toegevoegde waarde, winst, gedetailleerd naar SBI, recente cijfers	A7	Kerncijfers dienstverlening: specificatie van opbrengsten en kosten naar SBI 4 (soms 5) digit, tot en met 2004 <i>Bron: productiestatistiek</i>	In Europese statistiekverordeningen wordt dienstverlening verder uitgesplitst (NACE en SBS)	Aansluiting productiestatistiek en Nationale rekeningen
Concentratie-index	A8	Aantal bedrijven naar grootteklasse werkzame personen, per 1 januari 2006 op 5 digit SBI <i>Bron: statistiek bedrijvendemografie</i>	–	–

¹⁾ N.B. Bij de vermelding van het detailniveau (met name aantal digits SBI) is aangegeven wat in de desbetreffende tabel het meest voorkomt; soms is het detailniveau per bedrijfstak echter verschillend.

B ARBEIDSINPUT				
Wensen	Code	AI beschikbaar op Statline (dec. 2006) of op aanvraag verkrijgbaar	Verbetering in nabije toekomst voorzien	Blijft over als echte lacune
Aantal werknemers en banen, gedetailleerd naar SBI, recente cijfers	B1	Aantal werknemers naar SBI 5 digit, in 2004	Overstap van EWL (Enquête werkgelegenheid en lonen) naar SWL (Statistiek werkgelegenheid en lonen op basis van polisadministratie) biedt mogelijkheden voor meer detail en voor versnelling	–
	B2	Aantal banen naar SBI 5 digit, per 31 december 2005,		
	B3	baankenmerken tot en met 2005 naar SBI 2 digit <i>Bron: enquête werkgelegenheid en lonen</i>		
	B4	Lonen en arbeidsduur naar beroep naar 2 digit SBI tot en met 2005,		
	B5	opleidingsniveau naar 2 digit SBI, tot en met 2005 <i>Bron: Loonstructuuronderzoek</i>		
Kenmerken van werknemers, gedetailleerd naar SBI, recente cijfers	B6	Arbeidsvolume, loonsom tot en met 2 ^e kwartaal 2006, naar 2 digit SBI,		
	B7	aantal banen naar geslacht en leeftijd tot en met 2005, naar 2 digit SBI <i>Bron: SSB</i>		
	B8	Werknemers: geslacht, leeftijd, herkomst naar 14 bedrijfsklassen, naar SBI 2 digit, per 24 september 2004 <i>Bron: enquête beroepsbevolking</i>	Koppeling van het Sociaal Statistisch Bestand aan Micro-norm (voorloper van het Economisch Statistisch Bestand)	Kenmerken van werknemers, gedetailleerder naar SBI, recente cijfers
	B9	Beroepsbevolking: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, arbeidsduur, beroepsniveau naar 36 bedrijfsklassen, naar SBI 2 digit, tot en met 2005 <i>Bron: enquête beroepsbevolking</i>	Nieuwe statistiek bedrijfsopleidingen wordt momenteel ontwikkeld	

B (vervolg)		ARBEIDSINPUT		
Uitzendkrachten toedelen naar branche waar ze werken ipv uitzendbranche	B10	Banen van werknemers met flexibel dienstverband naar SBI 2 digit tot en met 2005, data afkomstig van bedrijven (grootste categorie is echter uitzendbranche) <i>Bron: enquête beroepsbevolking</i>	Op basis van de EBB wordt getracht regulier cijfers te gaan maken; de steekproef laat echter slechts beperkt detail toe	Uitzendkrachten naar branche waar ze werken, gedetailleerd
		Werknemers met flexibele arbeidsrelatie tot en met 2004, data afkomstig uit EBB, uitsplitsing naar SBI in principe op aanvraag mogelijk, detail beperkt; webartikel 3 april 2006 geeft enige informatie		
Ondernemerschap	B11	Indicatoren ondernemerschap 2003 (thema ondernemingsklimaat) <i>Bron: Eurostat</i>	–	Afzonderlijke informatie over snel groeiende ondernemingen
	B12	Zelfstandigen naar SBI 2 digit, 24 september 2004 Meer gedetailleerde informatie is op aanvraag verkrijgbaar. <i>Bron: SSB</i>		
Arbeidskosten per dienst	B13	Samenstelling van arbeidskosten per vte en per uur, naar 2 digit SBI, tot en met 2004 <i>Bron: Arbeidskostenonderzoek</i>	–	Arbeidskosten per dienst
Gewerkte uren per maand	B14	Omzet per kwartaal of per maand, naar SBI 3 digit (soms 4 of 5 digit), tot en met 2 ^e kwartaal of tot en met augustus/september 2006 (varieert per branche) <i>Bron: Korte termijn omzetstatistiek</i>	–	Gewerkte uren per maand
	B15	Prijzen (deflatoren), naar SBI 3 digit (soms 4 digit) <i>Bron: Prijzenstatistiek</i>		

C		TECHNOLOGISCHE EN KENNISINPUT		
Wensen	Code	AI beschikbaar op Statline (dect. 2006) of op aanvraag verkrijgbaar	Verbetering in nabije toekomst voorzien	Blijft over als echte lacune
ICT gebruik	C1	Gedetailleerde informatie tot en met 2005, SBI 2 digit (soms 3 of 4 digit) <i>Bron: automatiseringsenquête</i>	–	–
Innovatie (ook niet-technologisch)	C2	Gedetailleerde informatie tot en met 2004, SBI 2 digit (soms 3 of 4 digit) <i>Bron: innovatie-enquête</i>	–	–
Research en development	C3	Gedetailleerde informatie tot en met 2004, SBI 2 digit (soms 3 of 4 digit) <i>Bron: R&D-enquête</i>	–	–
Investerings	C4	Investerings in vaste activa naar 2 digit SBI tot en met 2004 <i>Bron: investeringsstatistiek</i>	–	–
Patenten en octrooien	C5	Bedrijven met octrooien, gedeponeerde handelsmerken en industrieel ontwerpen, auteursrechten naar 2 digit SBI (soms 3 of 4 digits), tot en met 2004 <i>Bron: innovatie-enquête</i>	–	–

D INTERACTIES TUSSEN ONDERNEMINGEN				
Wensen	Code	Al beschikbaar op Statline (dec. 2006) of op aanvraag verkrijgbaar	Verbetering in nabije toekomst voorzien	Blijft over als echte acune
Relaties tussen en binnen ondernemingen	D1	Samenwerkende innovatoren naar 2 digit SBI, tot en met 2004 <i>Bron: innovatie-enquête</i>	Foreign Affiliate Trade Statistics, inward en outward zijn in ontwikkeling	–
	D2	Input-output-tabellen tot en met 2003; staan op de CBS-website als Excelbestand, maar zijn niet toegankelijk via Statline <i>Bron: Nationale rekeningen</i>	In samenwerking met andere EU lidstaten wordt een onderzoek naar international sourcing uitgevoerd in 2007	
Verwevenheid industrie en dienstverlening	D3	Aanbod- en gebruiktabellen, 2005 Staan ook op de CBS-website als Excelbestand, in definitieve en uitgebreide vorm, tot en met 2003 <i>Bron: Nationale rekeningen</i>	–	–
	D4 D5	Beroepen uitgesplitst naar bedrijfstak (1 digit SBI) tot en met 2005, Beroepsniveau op SBI 2 digit tot en met 2005 <i>Bron: enquête beroepsbevolking</i>		
	C2	Diverse indicatoren uit de innovatie-enquête tot en met 2004		
Samenwerking bedrijven en onderzoeksinstellingen	D6	R&D gefinancierd door bedrijven, overheid, universiteiten, PNP tot en met 2003 <i>Bron: R&D-enquête</i>	–	Franchising

E DIENSTENOUTPUT				
Wensen	Code	Al beschikbaar op Statline (dec. 2006) of op aanvraag verkrijgbaar	Verbetering in nabije toekomst voorzien	Blijft over als echte lacune
Output: producten, prijzen, volumina, productiviteit, gedetailleerd, recente cijfers	E1	Specificaties van de omzet tot en met 2004, naar SBI 3 of 4 digit <i>Bron: productiestatistiek</i>	–	–
	E2	Prijzen van diensten worden stukje bij beetje ontwikkeld; wat al beschikbaar is, gaat tot en met 2 ^e kwartaal 2006 <i>Bron: statistiek producentenprijzen</i>	Index of Services Production is in ontwikkeling Voortzetting van de ontwikkeling van dienstenprijzen	
	E3	Volumina /volumeontwikkelingen	Prijs- en volumeindices zijn nog volop in ontwikkeling	
	E4	Arbeidsproductiviteit per bedrijfstak (SBI 1 digit) in 2005 <i>Bron: arbeidsrekeningen</i>		
Handelsmarges	E5	Totale handels- en vervoersmarges voor productgroepen tot en met 2005 <i>Bron: Nationale rekeningen</i>	–	–
	E6	Brutowinst voor detailhandel tot en met 2003, voor de groothandel tot en met 1999 <i>Bron: productiestatistiek</i>		

E (vervolg)	DIENSTENOUTPUT			
Omzet uit nieuwe en bestaande producten en diensten	E7	Prodcomstatistiek geeft omzet gedetailleerd per industrieel product tot en met 2005 <i>Bron: Prodcomstatistiek</i>	–	–
	E8	Omzetspecificatie diensten tot en met 2004 beschikbaar, naar SBI 3 of 4 digit <i>Bron: productiestatistiek</i>		
Consumer-to-consumer handel	–		–	Consumer-to-consumer handel
E-commerce	E9	In- en verkoop-motieven 2001 naar SBI 2 digit,	–	Kwantitatieve en gedetailleerde informatie over e-commerce
	E10 E11	inkoopknelpunten 2000 naar SBI 2 digit, verkoopknelpunten 2000 naar SBI 2 digit <i>Bron: automatiserings-enquête</i>		
	E12	Verkopen en inkopen via internet naar SBI 2 digit, 2005 <i>Bron: automatiserings-enquête</i>		
Internationale handel in diensten, gedetailleerd naar soorten diensten, recente cijfers	E13	Beperkt aantal dienstesoorten (12) en landen(groepen), tot en met 2 ^e kwartaal 2006 <i>Bron: statistiek internationale handel in diensten</i>	–	Meer detail gewenst in dienstesoorten; actualiteit zou moeten aansluiten bij die van de internationale handel in goederen Informatie over reis-verkeer is nodig voor consumptie-index; huidige kwaliteit is daarvoor onvoldoende
Omzetontwikkeling, gedetailleerd, recente cijfers	E14	Omzetontwikkeling op SBI 3 digit tot en met 2 ^e kwartaal 2006 <i>Bron: korte termijn omzetstatistiek</i>	Meer gebruik van secundaire bronnen	Maandcijfers in plaats van kwartaal-cijfers; voor sommige gebruikers zijn goede en gedetailleerde kwartaal-cijfers voldoende
Productie-index voor de diensten (ISP: Index of Services Production)	–		In ontwikkeling	–
Investeringsverwachtingen	–		–	Investeringsverwachtingen
Belemmeringen	E15	Belemmeringen om niet te innoveren naar SBI 2 à 4 digit, 2002–2004 <i>Bron: innovatie-enquête</i>	–	Belemmeringen als gevolg van intransparantie en afscherming van de markt
	E16	Belemmeringen als gevolg van onvoldoende vraag, personeelstekort tot en met 4 ^e kwartaal 2006, SBI 2 à 3 digit <i>Bron: conjunctuurtest zakelijke dienstverlening</i>		
	E17	Beoordeling economisch klimaat, 4 ^e kwartaal 2006, naar SBI 2 à 3 digit <i>Bron: conjunctuurtest zakelijke dienstverlening</i>		
Conjunctuurtest handel	–		Conjunctuurtest zakelijke dienstverlening wordt uitgebreid naar commerciële dienstverlening; frequentie gaat van kwartaal naar maand, in 2007	Verwachtingen en oordelen van ondernemers in de handel

F OVERIG				
Wensen	Code	AI beschikbaar op Statline (dec. 2006) of op aanvraag verkrijgbaar	Verbetering in nabije toekomst voorzien	Blijft over als echte lacune
Regionale gegevens	F1	Regionale rekeningen: productiestructuur tot op niveau van COROP-regio, tot en met 2003, naar SBI 2 digit <i>Bron: regionale rekeningen</i>	–	Combinatie regio en grootteklasse voor een aantal kernvariabelen; recentere cijfers
	F2	Aantal vestigingen per 1 januari 2006 naar gemeente voor SBI 1 à 2 digit (voor grote gemeenten op aanvraag gedetailleerder),		
	F3	Aantal vestigingen naar COROP-gebied voor 5 digit SBI per 1 januari 2006 <i>Bron: statistiek bedrijvendemografie</i>		
	F4	Aantal vestigingen naar grootteklasse werkzame personen, activiteit en COROPregio, provincie en landsdeel, per 1 januari 2006 naar SBI 2 digit <i>Bron: statistiek bedrijvendemografie</i>		
	F5	Aantal banen per gemeente per 31 december 2005 <i>Bron: enquête werkgelegenheid en lonen</i>		
	F6	Aantal vacatures per COROPgebied tot en met 2004 per bedrijfstak (SBI 1 digit) <i>Bron: enquête werkgelegenheid en lonen</i>		
	F7	Aantal werkzame personen per wijk/buurt naar SBI 1 à 2 digit, 2004		
	F8	Banen naar werkgemeente, 30 september 2004 <i>Bron: SSB</i>		
Microdata, aansluitend bij meso- en macrodata, longitudinale gegevens		Microdata beschikbaar via Centrum voor Beleidsstatistiek	Aansluiting micro-meso-macro in ontwikkeling	–
		Remote execution is al mogelijk, remote access op beperkte schaal	Remote access is in ontwikkeling	
Lange consistente tijdreeksen, zonder breuken		Lange tijdreeksen voor beperkt aantal variabelen	Project lange tijdreeksen is gestart (als speerpunt)	Lange tijdreeksen zonder breuken voor alle hoofdvariabelen
Volledige en tijdige informatie over reeksbreuken, vertragingen en andere kwaliteitsproblemen				Geen wisseling in jaarlijks beschikbare informatie, geen wegvallende variabelen Volledige transparantie ten aanzien van problemen in de cijfers

Bijlage 2. Denemarken

In deze bijlage staat informatie over de registers waarvan het Deense Statistiebureau gebruik kan maken, over de reguliere statistieken op het gebied van diensten en over extra onderzoeken die het Deense Statistiebureau verricht.

2.1 Registerinformatie

Voor de bedrijfseconomische statistieken maakt het Deense Statistiebureau sinds 1990 gebruik van de volgende registers:

– *Centraal ondernemingenregister*

Het centraal ondernemingenregister bevat informatie over alle juridische eenheden en alle vestigingen in Denemarken.

Iedere juridische eenheid heeft een registratienummer, het zogenaamde CVR-nummer, iedere vestiging (local kind of activity unit) een P nummer.

Het register is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van verschillende publieke organisaties. Alle betrokken instanties nemen een deel van het updaten van het register voor hun rekening. Het Deense Statistiebureau is een van deze organisaties. Het bureau is verantwoordelijk voor de eenheden uit de publieke sector. Dat houdt in dat het Deense Statistiebureau aan de juridische eenheden uit de publieke sector een CVR-nummer toekent. Verder behoort de industriële classificatie tot zijn takenpakket. Particuliere bedrijven krijgen hun CVR-nummer van het Deense Handels- en Bedrijvenbureau (een soort KvK).

Voor statistische doeleinden heeft het Deense Statistiebureau een statistisch ondernemingenregister. Dit wordt samengesteld op basis van de informatie uit het Centrale Ondernemingenregister. De gegevens over juridische eenheid en de vestiging vormen de bouwstenen voor het samenstellen van andere statistische eenheden zoals ondernemingsgroep en kind of activity unit.

– *BTW-registratie*

Het Deense Statistiebureau krijgt maandelijks van de Deense belastingdienst (SKAT) de BTW-registratie. Met behulp van dit register worden maandelijks de omzetgegevens van bedrijven berekend.

De BTW in Denemarken bedraagt 25%. Ondernemingen met een omzet van meer dan 7000 euro per jaar moeten aangifte doen, met uitzondering van non-profit organisaties en met uitzondering van producten waarover geen BTW geheven wordt (cultuur, gezondheidsdiensten, personenvervoer, verkoop van onroerend goed, kranten, postzegels).

Bedrijven met een jaarlijks omzet van meer dan 2 miljoen euro moeten maandelijks aangifte doen, kleinere bedrijven één keer per kwartaal of halfjaarlijks.

De bedrijven moeten op hun aangifte een administratief nummer opgeven dat ze van SKAT hebben gekregen, het SE-nummer. Als een bedrijf een SE-nummer aanvraagt bij SKAT moet het zijn CVR-nummer op het aanvraagformulier vermelden. De koppeling tussen CVR- en SE-nummer is daardoor bekend bij SKAT en dus ook bij het Deense Statistiebureau. In de meeste gevallen is het CVR-nummer identiek aan het SE-nummer en kan het Deense Statistiebureau de BTW gegevens één op één overnemen.

Enkele problemen waar het Deense Statistiebureau tegenaan loopt bij het berekenen van de omzetgegevens met het BTW register:

1. Problemen met de definitie van de variabelen

De BTW-aangifte heeft niet alleen betrekking op geproduceerde goederen en diensten, maar ook op de verkoop van gebruikte investeringsgoederen (machines en installaties enzovoort).

In sommige sectoren is de export inclusief de binnenlandse verkoop van niet BTW-plichtige goederen.

2. Problemen met de eenheid

Het SE-nummer is meestal gelijk aan het CVR.

Er komen echter twee andere scenario's voor:

Gescheiden registraties: een bedrijf kan meer dan één SE-nummer aanvragen bij SKAT, bijvoorbeeld om zijn aan- en verkopen in West-Denemarken te onderscheiden van die in Oost-Denemarken. Dat is voor het Deense Statistiebureau geen probleem, want de gescheiden registraties kan men simpel optellen tot het niveau van de onderneming (SE1 en SE2 zijn gekoppeld aan hetzelfde CVR-nummer).

Gecombineerde registraties: binnen een bedrijvengroep kan het management beslissen dat er voor alle onderdelen gezamenlijk BTW-aangifte wordt gedaan. Als SKAT hiermee akkoord gaat krijgt de bedrijvengroep één SE-nummer. In dat geval krijgt het Deense Statistiebureau één BTW-cijfer voor meerdere CVR-nummers samen. Om een idee te krijgen hoe de omzet opgedeeld moet worden over de afzonderlijke CVR-nummers stuurt het bureau een keer per jaar een klein vragenlijstje naar de desbetreffende ondernemingsgroepen met de vraag om aan te geven hoe de omzet procentueel verdeeld is over de verschillende bedrijfsonderdelen. Als een bedrijf de vragenlijst niet terugstuurt, gaat het Deense Statistiebureau de verdeling zelf schatten op basis van het aantal werknemers of van oudere gegevens van het bedrijf.

3. Problemen met de dekking

De schatting van de omzet vindt plaats op basis van de BTW-aangifte van bedrijven die maandelijks aangifte moeten doen. Dat zijn ongeveer 24 000 bedrijven (preciezer gezegd zijn het 24000 SE-eenheden van de 400 000 SE-eenheden die Denemarken telt). Deze bedrijven genereren echter 82% van de totale omzet.

– *Accounting register*

Dit register bevat gegevens die afkomstig zijn van de belastingdienst. Tot het (financiële) jaar 2005 waren de meeste juridische eenheden (bedrijven, zelfstandigen enzovoort) verplicht een verkorte versie van hun aangiftebiljet naar de belastingdienst te sturen met daarop een aantal gegevens van de verlies- en winstrekening en van de balans. Het Deense Statistiebureau kreeg een elektronische versie van deze uniforme data.

Vanaf 2005 moeten de juridische eenheden 12 specifieke gegevens uit hun boekhouding vermelden op het aangiftebiljet. Deze 12 gegevens zijn in overleg met het Deense Statistiebureau vastgesteld en men ontvangt een elektronische versie van de uniforme data. Het betreft:

Van de verlies- en winstrekening:

1. omzet
2. inkoopwaarde van de omzet
3. afschrijvingen
4. bedrijfsresultaat voor aftrek van het financieel resultaat en het buitengewoon resultaat
5. bedrijfsresultaat vóór belasting
6. vennootschapsbelasting

Van de balans

7. voorraad
8. onroerende goederen
9. kapitaal en reserves
10. totale baten = totale lasten

Investeringen

11. toename van roerende en onroerende goederen
12. afname van roerende en onroerende goederen

- *Annual Salary Slip Register*
Dit register (in het Deens afgekort tot COR) bevat informatie die werkgevers aan de belastingdienst moeten leveren over hun werknemers. Een werkgever vult voor iedere werknemer gegevens in over de het belastbaar inkomen. Op verzoek van het Deense Statistiekbureau vult de werkgever ook nog gegevens in over de periode dat de werknemer in het bedrijf werkzaam was.
Ook andere instellingen die loon, uitkeringen of pensioenen uitbetalen, moeten gegevens over het belastbaar inkomen aan de belastingdienst leveren. Dit register maakt het mogelijk om individuele personen te koppelen aan bedrijven, want het bevat zowel het persoonsnummer van de werknemer als het P-nummer (van de vestiging).

2.2 Deense statistieken

De verschillende registers leveren de basisinformatie voor de economische statistieken. Alleen voor aanvullende informatie worden enquêtes gehouden. Daardoor is het mogelijk om de lengte van de vragenlijsten beperkt te houden.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste Deense onderzoeken op het gebied van diensten:

- *Korte termijn Statistiek (bij CBS de KS)*
Volledig op basis van BTW-registratie. Er vindt maandelijks publicatie plaats. Vijf weken na afloop van de maand publiceert het Deense Statistiekbureau voor alle bedrijfstakken op 4 digitniveau het omzetniveau en de omzetontwikkeling.
- *Dienstenstatistiek (bij CBS een onderdeel van de PS, productiestatistiek)*
De gegevens die in het kader van de SBS-verordening naar Eurostat gaan, komen voor een groot deel uit de registers. Er is daarom geen enquête nodig naar de gegevens die bij het CBS op het omslagvel van de PS staan. De dienstenstatistiek beperkt zich tot een aantal vragen die het CBS kent van het inlegvel.
Het gaat om een steekproef van 2 000 ondernemingen, daaronder alle ondernemingen met 10+ werknemers. De ondernemingen komen uit de volgende SBI's:
52 Detailhandel
72 Computerservice en informatietechnologie
74 Groot deel van Overige Zakelijke Dienstverlening (m.u.v. 7415, 7460 en 748)

De totale populatie in deze sectoren bestaat uit 60 000 ondernemingen.

De vragen in de Dienstenstatistiek hebben betrekking op:

- totale omzet
- omzet per product (iets meer producten dan volgens huidige SBS-verordening nodig is)
- per product de export
- omzet naar herkomst van de klant (binnen en buiten EU)
- omzet naar type klant (overheid, organisaties en privé-personen)

De totale omzet is ook al bekend uit de BTW-registratie. Strikt genomen zou men er in de enquête niet naar hoeven te vragen. Hij wordt in de dienstenstatistiek echter alleen gevraagd om de totale omzet vervolgens te kunnen verdelen in verschillende onderdelen. De omzetgegevens uit de Dienstenstatistiek worden opgehoogd naar de omzet die al bekend is uit de BTW-registratie en het register van de belastingdienst. Voor de uitsplitsing van de omzet naar onderdelen worden de verhoudingsgetallen uit de vragenlijst gebruikt. het Deense Statistiekbureau is van mening dat de omzet uit de registraties betrouwbaarder is dan de antwoorden op het vragenformulier.

- *Statistiek grondstoffen & industriële diensten (bij CBS een onderdeel van de PS)*
Een vragenlijst over de input in de industriële productie, die wordt afgenomen bij bedrijven in de industrie. Er staan vragen op over:
 - grond- en hulpstoffen
 - verpakkingsmateriaal

- aankoop van diensten
- water
- *ICT-uitgaven en –investeringen*
ICT is een aandachtspunt bij het Deense Statistiekbureau. Jaarlijks vindt er een onderzoek plaats onder ongeveer 3000 ondernemingen met meer dan 10 werknemers met een vragenlijst over:
 - Uitgaven aan en investeringen in
 - Hardware
 - Telecommunicatieapparatuur
 - Audio- en videoapparatuur
 - Overige ICT-goederen
 - Software
 - ICT-diensten
 - ICT-training

Met name het onderscheid tussen uitgaven en investeringen is bijzonder. Het is een onderscheid dat in andere landen meestal niet wordt gemaakt.

- *Internationale handel in diensten*
Er worden 11 groepen diensten onderscheiden, verder onderverdeeld in subgroepen. Het onderzoek komt nagenoeg overeen met het onderzoek bij het CBS
- *Producenten prijsindex voor diensten*
Denemarken is eind 2004 gestart met deelname aan Eurostat Grant, met als doel de levering van indices voor dienstenprijzen aan Eurostat. Dit onderzoek komt nagenoeg overeen met het onderzoek bij het CBS.
- *Conjunctuurtest*
Maandelijks ondervraagt het Deense Statistiekbureau 2000 ondernemingen in de volgende branches:
 - Toerisme
 - Restaurants, hotels en campings
 - Reisbureaus
 - Transport
 - Zakelijke dienstverlening
 - IT-diensten

CBS doet het onderzoek Conjunctuurtest Zakelijke dienstverlening op kwartaalbasis en alleen in de branche zakelijke dienstverlening.

2.3 Extra onderzoeken

Naast het reguliere statistiekwerk verricht het Deense Statistiekbureau op het gebied van diensten ook nog extra onderzoek. Het gaat in de meeste gevallen om pilots van Eurostat. Hieronder volgt een beknopt overzicht van deze onderzoeken.

- *Vraag naar diensten*
Dit is een pilotonderzoek uit 2003 van Eurostat naar de relatie tussen de dienstensectoren en andere sectoren in de economie. Het doel van dit onderzoek was drieledig:
 - een verklaring vinden voor de groei van de dienstensector;
 - een beschrijving geven van de internationalisering van diensten;
 - de uitvoerbaarheid testen van breder onderzoek naar diensten.

2400 Ondernemingen kregen een vragenlijst met vragen over 13 verschillende diensten. De vragenlijst bleek te lastig voor bedrijven. Er is daarom geen publicatie op gevolgd.

- *Betrekkingen tussen ondernemingen*
Dit is een succesvol pilotonderzoek van Eurostat naar de samenwerking tussen bedrijven op het gebied van:
 - de hoofdactiviteit van het bedrijf
 - marketing en verkoop
 - ICT en communicatie
 - R&DDe vragen gingen over de wijze van samenwerking. Het is een voorloper van het onderzoek international sourcing waaraan het CBS in 2007 deelneemt.

- *Impact van ICT*
Dit is een OECD-onderzoek naar het belang van ICT in bedrijven voor de economie. Doel is het ontwikkelen van een econometrisch model om de invloed van ICT op de economie te verklaren. De rol van Denemarken is het linken van ICT-gegevens aan registers.
De Universiteit van Amsterdam doet ook mee aan dit onderzoek.

- *Intellectual Property Rights (patenten)*
In opdracht van het Deense Ministerie van Economische Zaken onderzoekt het Deense Statistiekbureau of het huidige systeem van patenten de innovatie stimuleert of afremt.
Daarvoor worden gegevens van het patentbureau gelinkt aan de registers. Aanvulling van de gegevens vindt plaats door middel van enquêtes. Er volgt een publicatie in 2007.

Bijlage 3. Secundaire bronnen

3.1 BTW-onderzoeken binnen het CBS

1. Aelen, F., Brakel J. van den en Ouwehand, J. (2005), Methodologie Korte termijn-statistieken in golven.
2. Buiten, G. et al. (2006), Feasibility study for a monthly turnover indicator in other services.
3. Bongers, F. (2004). De Korte termijn statistieken in golven, toegespitst op damesbovenkleding.
4. Erkens, J. (2004), Oorzaken afwijkingen BTW-registratie en omzet opgave KS'en.
5. Grigorieva, E. (2006); Versnelling statistiek commerciële dienstverlening
6. Lanjouw, D. en Weber, A. (2000); Onderzoek naar de bruikbaarheid van BTW-gegevens bij het schatten van de omzet van de vijf grootste SBI's in de transport-sector
7. Naenen, M., Vlag, P. en de Jong, W. (2006) Bijschatten omzetontwikkeling kleinbedrijf bouwrijverheid m.b.v. BTW-data.
8. Neef, A. (2006); Project: de ontwikkeling van Productie Indices (Onderzoek o.a. mbv BTW).
9. Schellings, R. (2006), De overeenkomsten tussen omzetontwikkelingen gebaseerd op de BTW en op CBS-waarneming. Resultaten voor de statistieken van de Nederlandse commerciële dienstverlening en industrie.
10. Schellings, R. (2003); Een empirisch onderzoek naar de toepasbaarheid van BTW-gegevens en gecoördineerde populatieschatters voor de korte termijnstatistiek van Cafetaria's, lunchrooms, fastfoodzaken & ijssalons SBI's 55302 & 55303 2001–2003.
11. Schellings, R. (2003); Een empirisch onderzoek naar de toepasbaarheid van BTW-gegevens en gecoördineerde populatieschatters voor de korte termijnstatistiek van Drinkverstrekkers" SBI 5540 2001–2003
12. Schellings, R. en Rademakers, F. (2004); Tussenrapportage project Quick Wave. Onderdeel in KS-BBG.
13. Schellings, R. en Sijstermans, M. (2004); Rapportage Deelproject Finetuning (240) SBI 72. Onderdeel in KS-BBG.
14. Smeets, M. (2002); Gebruik kwartaalaangiften BTW-ervanging IMPECT 2.
15. Smeets, M. (2002); Onderzoek bruikbaarheid BTW voor IMPECT 2.
16. Smit, J. (2005); Bruikbaarheid BTW-gegevens voor de Uitzendbranche.
17. Timmermans, N. (2006); Deelplan: verbetering kwartaalflash uitzendbranche (op basis van TNS-NIPO en BTW).
18. Vlag, P. (2006); Methodiek en resultaten KS en HBR: versie 1.1
19. Vlag, P. (2007); BTW-onderzoeken binnen het Herontwerp Economische Statistieken
20. Weber, A., Lanjouw D. en Mol, J. (2000); Bruikbaarheid BTW-gegevens voor de handelsbemiddeling.

* Deze lijst BTW onderzoeken is niet volledig.

3.2 SBI- Classificatie bij EWL-enquête

01-05	Landbouw en visserij
10-14	Delfstofwinning
15-16	Voedings- en genotmiddelenindustrie
22	Grafische industrie
23-25	Aardolie en chemische industrie
27-35	Metaal- en elektronische industrie
	Resterende Industrie
40-41	Energie- en waterleidingbedrijven
45	Bouwnijverheid
50	Autohandel en reparatie
51	Groothandel
52	Detailhandel
55	Horeca
60	Openbaar vervoer en wegvervoer
	Resterend vervoer en communicatie
65-67	Financiële Instellingen
72	Computerservice- en Informatietechnologie
74501	Uitzendkrachten
747	Schoonmaakbedrijven
	Resterende zakelijke dienstverlening
75	Openbaar bestuur
80	Onderwijs
8511	Ziekenhuizen
8531	Verpleeg- en bejaardentehuizen
	Resterende gezondheids- en welzijnszorg
90-93	Cultuur en overige dienstverlening

3.3 BTW-outputvariabelen

Ontsluitingscode BTW
Dekkingspercentage BTW
Vullingpercentage BTW
Ontheffingscode BTW
Omzet belast met het hoge tarief (17,5%)
Omzet belast met het hoge tarief (19%)
Omzet belast met het lage tarief (6%)
Omzet belast met overige BTW-tarieven, behalve 0%
Omzet privé-gebruik goederen en diensten
Omzet belast met het 0% tarief
Omzetheffing volgens verleggingsregeling
Export naar niet-EU-landen
Export naar EU-landen
Installatie, afstandsverkopen binnen EU-landen
Import uit niet EU-landen
Import uit EU-landen
Schatter BTW
Registratiedatum ontstaan BTW
Netto omzet BTW
Registratiedatum opheffing BTW
Omzetbelasting hoog tarief
Omzetbelasting laag tarief
Omzetbelasting overige tarieven
Omzetbelasting prive gebruik
Omzetbelasting heffing verlegd
Aftrek voorbelasting
Vermindering Kleine Ondernemersregeling
Schatting vorige aangifte
Schatting deze aangifte
Saldo omzetbelasting
Omzetbelasting import niet EU
Omzetbelasting import EU

3.4 Walvis outputvariabelen

Collectief

Finummer
Administratieve eenheid-Subnummer
Naam inhoudsplichtige
Nadere naam administratieve eenheid
Branchecode
Sectorcode
Begindatum administratieve eenheid
Einddatum administratieve eenheid
Code Tijdvak
Begindatum tijdvak
Einddatum tijdvak
Code aangegeven vastgesteld
Afdrachtvermindering betaald ouderschapsverlofArbeidsgehandicapten-
korting
Afdrachtvermindering arbo non-profit
Afdrachtvermindering onderwijs
Voorlopige afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk
Afdrachtvermindering langdurig werklozen
Afdrachtvermindering zeevaart
Eindheffing over loonbestanddelen met een bestemmingskarakter
Eindheffing over geschenken bij feestdagen
Eindheffing over spaarloon
Eindheffing over loon in natura
Eindheffing over spaarpremie
Eindheffing voor publiekrechtelijke uitkeringen en tijdelijke knelpunten van
ernstige aard
Eindheffing bovenmatige vergoedingen en verstrekkingen
Ingehouden loonbelasting/premie volksverzekeringen
Premieloan WAO-Aok
Premieloan WAO-Aof
Premieloan AWF
Premieloan Wachtgeldfonds
Premieloan UFO
Totaal premie WW Awf
Totaal premie WAO Aof
Totaal premie WAO Aok
Totaal premie Ufo
Totaal premie Wachtgeldfonds
Totaal te betalen over tijdvak
Totaal loon LB/PH
Totaal loon SV
Eindheffing VUT-regeling
Totaal ingehouden bijdragen Zvw
Totaalbedrag vergoeding Zvw

Nominatief

Gegevens Natuurlijk Persoon

Sofi-nummer
Datum geboorte
Geslacht
Nationaliteit
Huisnummer
Huisnummer toevoeging
Postcode
Land

Gegevens inkomensverhouding

Sofi-nummer
Loonheffingnummer
Volgnummer inkomstenverhouding
Code soort inkomstenverhouding / inkomenscode
Code loonbelastingtabel
Indicatie loonheffingskorting
Indicatie aanvulling op uitkering
Indicatie verzekerd WAO/IVA/WGA
Indicatie verzekerd WW
Indicatie verzekerd ZW
Code Verzekeringssituatie Zvw
Indicatie vakantiebonnen toegepast
Code aard arbeidsverhouding
Code contract onbepaalde/ bepaalde tijd
Code fase indeling f&z
Code cao
Indicatie regelmatig arbeidspatroon
Code incidentele inkomstenvermindering
Indicatie loon is (mede) AOW-uitkering alleenstaande
Code arbeids-gehandicaptenkorting
Indicatie loon inclusief Wajong-uitkering
Code invloed verzekeringsplicht*

*: in eerste instantie niet beschikbaar voor het CBS, inmiddels aangevraagd

Gegevens Inkomstenopgave

Sofi-nummer
Loonbelastingnummer
Volgnummer inkomstenverhouding
Aantal sv dagen
Aantal verloonde uren
Loon LB/PH
Loon belast volgens tabel bijzondere beloningen
Vakantiebijslag
Extra periode salaris
Opgebouwde recht extra periode salaris
Loon in geld
Waarde niet in geld uitgekeerd loon
Loon uit overwerk
Totaal loon SV
Ingehouden loonheffing
Basispremie WAO/IVA/WGA
WAO-premie Aok
WW-premie Awf werkgevers- en werknemersdeel
WW-premie Wachtgeldfonds
UFO-premie
Ingehouden bijdrage ZvW
Bedrag vergoeding ZvW door inhoudingsplichtige
Bedrag vergoeding reiskosten
Bedrag verrekenende arbeidskorting
Bedrag genoten zeedagenaftrek
Gespaard bedrag levensloopregeling*

* in eerste instantie niet beschikbaar voor het CBS, inmiddels aangevraagd

3.5 WiA outputvariabelen

Aangifte voor FE art 15 Vennootschapsbelasting
Kosten oprichting en uitgifte aandelen CEB
Kosten oprichting en uitgifte aandelen FEB
Kosten onderzoek en ontwikkeling CEB
Kosten onderzoek en ontwikkeling FEB
Concessies, vergunningen en intellectuele eigendom CEB
Concessies, vergunningen en intellectuele eigendom FEB
Goodwill CEB
Goodwill FEB
Vooruitbetaald op immateriële vaste activa CEB
Vooruitbetaald op immateriële vaste activa FEB
Overige immateriële vaste activa CEB
Overige immateriële vaste activa FEB
Totaal immateriële vaste activa CEB
Totaal immateriële vaste activa FEB
Gebouwen inclusief ondergrond CEB
Gebouwen inclusief ondergrond FEB
(Bedrijfs)terreinen CEB
(Bedrijfs)terreinen FEB
Machines en installaties CEB
Machines en installaties FEB
Inventaris CEB
Inventaris FEB
Auto's en overige transportmiddelen CEB
Auto's en overige transportmiddelen FEB
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering en vooruitbetaald op materiële vaste activa CEB
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering en vooruitbetaald op materiële vaste activa FEB
Overige materiële vaste activa CEB
Overige materiële vaste activa FEB
Totaal materiële vaste activa CEB
Totaal materiële vaste activa FEB
Deelnemingen in binnenland CEB
Deelnemingen in binnenland FEB
Deelnemingen in buitenland CEB
Deelnemingen in buitenland FEB
Vorderingen op verbonden lichamen (financiële vaste activa) CEB
Vorderingen op verbonden lichamen (financiële vaste activa) FEB
Vorderingen op deelnemingen en gelieerde maatschappijen (financiële vaste activa) CEB
Vorderingen op deelnemingen en gelieerde maatschappijen (financiële vaste activa) FEB
Vorderingen op aandeelhouders/participanten (financiële vaste activa) CEB
Vorderingen op aandeelhouders/participanten (financiële vaste activa) FEB
Overige vorderingen (financiële vaste activa) CEB
Overige vorderingen (financiële vaste activa) FEB
Overige financiële vaste activa CEB
Overige financiële vaste activa FEB
Totaal financiële vaste activa CEB
Totaal financiële vaste activa FEB
Grond- en hulpstoffen CEB
Grond- en hulpstoffen FEB
Onderhanden werk CEB
Onderhanden werk FEB
Gereed product en handelsgoederen CEB
Gereed product en handelsgoederen FEB
Vooruitbetaald op voorraden CEB
Vooruitbetaald op voorraden FEB
Totaal voorraden CEB

Totaal voorraden FEB
 Vordering omzetbelasting CEB
 Vordering omzetbelasting FEB
 Vorderingen op handelsdebiteuren CEB
 Vorderingen op handelsdebiteuren FEB
 Vorderingen op aandeelhouders/participanten (vorderingen en overlopende activa) CEB
 Vorderingen op aandeelhouders/participanten (vorderingen en overlopende activa) FEB
 Vorderingen op verbonden lichamen (vorderingen en overlopende activa) CEB
 Vorderingen op verbonden lichamen (vorderingen en overlopende activa) FEB
 Vorderingen op deelnemingen en gelieerde maatschappijen (vorderingen en overlopende activa) CEB
 Vorderingen op deelnemingen en gelieerde maatschappijen (vorderingen en overlopende activa) FEB
 Overlopende activa CEB
 Overlopende activa FEB
 Vorderingen Vennootschapsbelasting CEB
 Vorderingen Vennootschapsbelasting FEB
 Overige vorderingen (vorderingen en overlopende activa) CEB
 Overige vorderingen (vorderingen en overlopende activa) FEB
 Totaal vorderingen en overlopende activa CEB
 Totaal vorderingen en overlopende activa FEB
 Effecten CEB
 Effecten FEB
 Banktegoeden CEB
 Banktegoeden FEB
 Overige liquide middelen CEB
 Overige liquide middelen FEB
 Totaal liquide middelen CEB
 Totaal liquide middelen FEB
 Totaal activa CEB
 Totaal activa FEB
 Gestort en opgevraagd kapitaal CEB
 Gestort en opgevraagd kapitaal FEB
 Informeel kapitaal FEB
 Agio CEB
 Agio FEB
 Herwaarderingsreserve CEB
 Wettelijke en statutaire reserves CEB
 Winstreserves CEB
 Winstreserves FEB
 Egalisatiereserve FEB
 Reserve assurance eigen risico FEB
 Exportreserve FEB
 Herinvesteringsreserve FEB
 Fiscale Oudedagsreserve FEB
 Risicoreserve FEB
 Herbestedingsreserve FEB
 Ondernemingsvermogen exclusief fiscale reserves CEB
 Ondernemingsvermogen exclusief fiscale reserves FEB
 Eigen Vermogen/ondernemingsvermogen CEB
 Eigen Vermogen/ondernemingsvermogen FEB
 Terugkeerreserve FEB
 Garantievoorziening CEB
 Garantievoorziening FEB
 Lijfrentevoorziening CEB
 Overige fiscale reserves FEB
 Lijfrentevoorziening FEB
 Pensioenvoorziening CEB
 Pensioenvoorziening FEB

VUT-voorziening CEB
 VUT-voorziening FEB
 Milieuvoorziening CEB
 Milieuvoorziening FEB
 Overige voorzieningen CEB
 Overige voorzieningen FEB
 Totaal voorzieningen CEB
 Totaal voorzieningen FEB
 Onderhandse leningen CEB
 Onderhandse leningen FEB
 Converteerbare leningen CEB
 Converteerbare leningen FEB
 Obligaties CEB
 Obligaties FEB
 Schulden aan kredietinstellingen CEB
 Schulden aan kredietinstellingen FEB
 Schulden aan leveranciers en handelskredieten CEB
 Schulden aan leveranciers en handelskredieten FEB
 Schulden aan verbonden lichamen CEB
 Schulden aan verbonden lichamen FEB
 Schulden aan deelnemingen en gelieerde maatschappijen CEB
 Schulden aan deelnemingen en gelieerde maatschappijen FEB
 Schulden aan aandeelhouders en participanten CEB
 Schulden aan aandeelhouders en participanten FEB
 Vennootschapsbelasting CEB
 Vennootschapsbelasting FEB
 Loonbelasting en premies volksverzekeringen CEB
 Loonbelasting en premies volksverzekeringen FEB
 Premies werknemersverzekeringen CEB
 Premies werknemersverzekeringen FEB
 Omzetbelasting CEB
 Omzetbelasting FEB
 Overlopende passiva CEB
 Overlopende passiva FEB
 Overige schulden CEB
 Overige schulden FEB
 Totaal schulden en overlopende passiva CEB
 Totaal schulden en overlopende passiva FEB
 Totaal passiva CEB
 Totaal passiva FEB
 Netto-omzet CDB
 Netto-omzet FDB
 Wijziging in voorraden gereed product en onderhanden werk CDB
 Wijziging in voorraden gereed product en onderhanden werk FDB
 Geactiveerde productie voor eigen bedrijf CDB
 Geactiveerde productie voor eigen bedrijf FDB
 Opbrengsten van vorderingen op deelnemingen en gelieerde maatschappijen CDB
 Opbrengsten van vorderingen op deelnemingen en gelieerde maatschappijen FDB
 Boekwinst op activa CDB
 Boekwinst op activa FDB
 Opbrengsten van vorderingen op aandeelhouders/participanten CDB
 Opbrengsten van vorderingen op aandeelhouders/participanten FDB
 Opbrengsten op banktegoeden CDB
 Opbrengsten op banktegoeden FDB
 Opbrengsten van overige vorderingen CDB
 Opbrengsten van overige vorderingen FDB
 Positieve resultaten uit deelnemingen binnenland CDB
 Positieve resultaten uit deelnemingen binnenland FDB
 Positieve resultaten uit deelnemingen buitenland CDB

Positieve resultaten uit deelnemingen buitenland FDB
 Ontvangen dividend (geen resultaat deelneming) CDB
 Ontvangen dividend (geen resultaat deelneming) FDB
 Waarderingsvermeerdering van vorderingen CDB
 Waarderingsvermeerdering van vorderingen FDB
 Waarderingsvermeerdering van immateriële en materiële vaste activa CDB
 Waarderingsvermeerdering van immateriële en materiële vaste activa FDB
 Bijzondere waarderingsvermeerdering van vlottende activa CDB
 Bijzondere waarderingsvermeerdering van vlottende activa FDB
 Waarderingsvermeerdering van effecten CDB
 Waarderingsvermeerdering van effecten FDB
 Overige opbrengsten CDB
 Overige opbrengsten FDB
 Totaal opbrengsten CDB
 Totaal opbrengsten FDB
 Kosten van grond- en hulpstoffen, inkoopprijs van de verkopen CDB
 Kosten van grond- en hulpstoffen, inkoopprijs van de verkopen FDB
 Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten CDB
 Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten FDB
 Totaal kosten van grond- en hulpstoffen, uitbesteed werk e.d. CDB
 Totaal kosten van grond- en hulpstoffen, uitbesteed werk e.d. FDB
 Lonen en salarissen CDB
 Lonen en salarissen FDB
 Arbeidsbeloning fiscale partner CDB
 Arbeidsbeloning fiscale partner FDB
 Sociale lasten CDB
 Sociale lasten FDB
 Pensioenlasten CDB
 Pensioenlasten FDB
 Overige personeelskosten CDB
 Overige personeelskosten FDB
 Subtotaal personeelskosten CDB
 Subtotaal personeelskosten FDB
 Ontvangen uitkeringen en subsidies CDB
 Ontvangen uitkeringen en subsidies FDB
 Totaal personeelskosten CDB
 Totaal personeelskosten FDB
 Afschrijving goodwill, concessies, vergunningen en intellectuele eigendommen CDB
 Afschrijving goodwill, concessies, vergunningen en intellectuele eigendommen FDB
 Afschrijving gebouwen en ondergrond CDB
 Afschrijving gebouwen en ondergrond FDB
 Afschrijving bedrijfsterreinen CDB
 Afschrijving bedrijfsterreinen FDB
 Afschrijving machines en installaties CDB
 Afschrijving machines en installaties FDB
 Afschrijving inventaris CDB
 Afschrijving inventaris FDB
 Afschrijving auto's en overige transportmiddelen CDB
 Afschrijving auto's en overige transportmiddelen FDB
 Overige afschrijvingen CDB
 Overige afschrijvingen FDB
 Totaal afschrijvingen CDB
 Totaal afschrijvingen FDB
 Auto- en transportkosten CDB
 Auto- en transportkosten FDB
 Huisvestingskosten CDB
 Huisvestingskosten FDB
 Onderhoudskosten overige materiële vaste activa CDB
 Onderhoudskosten overige materiële vaste activa FDB

Verkoopkosten CDB
 Verkoopkosten FDB
 Kosten van schulden aan deelnemingen en gelieerde maatschappijen CDB
 Kosten van schulden aan deelnemingen en gelieerde maatschappijen FDB
 Kosten van schulden aan aandeelhouders/participanten CDB
 Kosten van schulden aan aandeelhouders/participanten FDB
 Kosten van schulden, andere rentelasten en soortgelijke kosten CDB
 Kosten van schulden, andere rentelasten en soortgelijke kosten FDB
 Waarderingsvermindering van vorderingen CDB
 Waarderingsvermindering van vorderingen FDB
 Waarderingsvermindering van immateriële en materiële vaste activa CDB
 Waarderingsvermindering van immateriële en materiële vaste activa FDB
 Bijzondere waarderingsvermindering van vlottende activa CDB
 Bijzondere waarderingsvermindering van vlottende activa FDB
 Waarderingsvermindering van effecten CDB
 Waarderingsvermindering van effecten FDB
 Negatieve resultaten uit deelnemingen binnenland CDB
 Negatieve resultaten uit deelnemingen binnenland FDB
 Negatieve resultaten uit deelnemingen buitenland CDB
 Negatieve resultaten uit deelnemingen buitenland FDB
 Andere kosten CDB
 Andere kosten FDB
 Totaal overige bedrijfskosten CDB
 Totaal overige bedrijfskosten FDB
 Voordelen ontvoeging dochtermaatschappijen/beëindigen FE FDB
 Overige buitengewone baten CDB
 Overige buitengewone baten FDB
 Opheffing positieve terugkeerreserve FDB
 Positief stakingsresultaat FDB
 Totaal buitengewone baten CDB
 Totaal buitengewone baten FDB
 Afboeking herinvesteringsreserve op gekochte activa FDB
 Belaste onttrekking risicoreserve FDB
 Uitgaven art 9, 1-i Wet Vpb FDB
 Verlies ontvoeging dochtermaatschappijen/beëindigen FE FDB
 Opheffing negatieve terugkeerreserve FDB
 Negatief stakingsresultaat FDB
 Overige buitengewone lasten CDB
 Overige buitengewone lasten FDB
 Totaal buitengewone lasten CDB
 Totaal buitengewone lasten FDB
 Saldo fiscale winstberekening CDB
 Saldo fiscale winstberekening FDB
 Ontsluitingscode WIA
 Dekkingspercentage WIA
 Vullingspercentage WIA
 Datum aanmaak actuele opgave (WIA)
 Datum aanmaak historische opgave (WIA)
 Opgave datum begin WIA
 Opgave datum einde WIA
 Aangifte afkomstig van aangever inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting
 Ontheffingscode WIA
 Winstaangiftenummer

Bijlage 4. Presentatie

4.1 Eerste uitbreiding van de Dienstenmonitor

1. Computerbranche (72)
 - Omzet
 - Vacatures (openstaand, ontstaan en vervuld)
 - **Verwachtingen (conjunctuurtest)**
 - **Optioneel blok**

2. Horeca (55)
 - Omzet, prijs & volume totale traditionele horeca
 - Omzet, prijs & volume voor restaurants, hotels, cafetaria's en café's
 - **Omzet catering (5552) en verblijfsrecreatie (552)**
 - **Verwachtingen (conjunctuurtest)**
 - **Optioneel blok**

3. Uitzendbranche (745)
 - Omzet
 - Uitzenduren
 - Banen (persbericht werkgelegenheid)
 - **Verwachtingen (conjunctuurtest)**
 - **Optioneel blok**

4. Reclamebranche (744)
 - **Omzet**
 - **Verwachtingen (conjunctuurtest)**
 - **Optioneel blok**

5. Architecten en Ingenieurs (742)
 - **Omzet**
 - **Verwachtingen (conjunctuurtest)**
 - **Optioneel blok**

6. Accountants, advocaten en economische adviesbureaus (741)
 - **Omzet**
 - **Verwachtingen (conjunctuurtest)**
 - **Omzet rechtskundige dienstverlening (7411)**
 - **Omzet accountants en economische adviesbureaus (7412 t/m 7414)**
 - **Optioneel blok**

De onderdelen waarmee de Dienstenmonitor wordt uitgebreid zijn vetgedrukt

De onderdelen waarmee de Dienstenmonitor wordt uitgebreid zijn nog niet definitief vastgesteld. Hierover wordt nog intern gecommuniceerd.

Het optioneel blok heeft betrekking op structuurinformatie als het aantal bedrijven naar grootteklasse, werkgelegenheid en productiestatistieken.

Eind 2006 gaat de prijsindexstatistiek van reclamebureaus in productie. Medio 2007 gaat de prijsindexstatistiek van architecten in productie. De prijsindexstatistiek van ingenieurs is al in productie. De branches 4 en 5 kunnen dus op vrij korte termijn worden uitgebreid met prijs & volume (indexcijfers).

4.2 Meso-macro aansluiting

Aansluiting meso- en macroschattingen voor de dienstensector, 2001

SBI Branche	Primaire waarneming (uit productiestatistieken)	Gegevens uit administraties	Extrapolaties en model-schattingen	Correcties en inpassing	Uiteindelijke schatting voor NR
<i>in mln euro</i>					
G Groothandel, detailhandel, reparatie					
Productie	103 992			-8 704	95 288
Intermediair verbruik	49 690			-8 656	41 034
Toegevoegde waarde	54 302			-48	54 254
H Horeca					
Productie	14 598			1 496	16 094
Intermediair verbruik	7 865			369	8 234
Toegevoegde waarde	6 733			1 127	7 860
I Vervoer, opslag en communicatie					
Productie	71 031			-7 696	63 335
Intermediair verbruik	44 151			-9 180	34 971
Toegevoegde waarde	26 880			1 484	28 364
J Financiële instellingen					
Productie	4 667	20 401	6 010	18 425	49 503
Intermediair verbruik	1 535	15 718	6 846	1 059	25 158
Toegevoegde waarde	3 132	4 683	-836	17 366	24 345
K Onroerend goed					
Productie	98 400		41 883	3 442	143 725
Intermediair verbruik	49 562		13 935	-4 542	58 955
Toegevoegde waarde	48 837		27 948	7 986	84 770
L Overheid en sociale verzekeringen					
Productie		40 967	8 189	-1 264	47 892
Intermediair verbruik		19 910	196	-230	19 876
Toegevoegde waarde		21 057	7 993	-1 034	28 016
M Onderwijs					
Productie		12 068	10 359	1	22 428
Intermediair verbruik		2 866	2 041	3	4 910
Toegevoegde waarde		9 202	8 318	-2	17 518
N Gezondheids- en welzijnszorg					
Productie	35 431		6 055	434	41 920
Intermediair verbruik	9 785		1 679	159	11 623
Toegevoegde waarde	25 646		4 376	275	30 297
O Overige dienstverlening					
Productie	11 359	1 790	15 087	851	29 087
Intermediair verbruik	6 716	744	8 661	665	16 786
Toegevoegde waarde	4 643	1 046	6 426	186	12 301
P Particuliere huishoudens met personeel					
Productie			1 625		1 625
Intermediair verbruik			0		0
Toegevoegde waarde			1 625		1 625

Bron: Procestabellen Nationale rekeningen.

N.B. Productie en toegevoegde waarde in basisprijzen, intermediair verbruik in marktprijzen.